

Göteborgs Stad
Social resursförvaltning

I sexualitetens gränstrakter

(Kortfattad version)

*– en studie av ungdomar i Göteborg med omnejd som
säljer och byter sexuella tjänster*

Jonna Abellsson & Anna Hulusjö

Vi vill rikta ett stort tack till...

De ungdomar som har besvarat vår enkät och de yrkesverksamma som deltagit i intervjuer och som öppet och nyanserat delat med sig av sina erfarenheter. Utan er hade vi inte haft detta fylliga och intressanta material att arbeta med.

Kristian Daneback, Torun Österberg, Jari Kuosmanen och Annelie Siring på Göteborgs Universitet, Institutionen för Socialt Arbete, som hjälpt oss under arbetets gång och funnits där som ovärderligt bollplank och kunskapskälla.

Margareta Forsberg för all handledning och stöd.

RFSL Göteborg för tankeutbyte.

Kollegor som bidragit med synpunkter och inspiration.

1. Inledning	3
1.1 Definitioner	5
1.2 Syfte	8
1.3 Frågeställningar.....	8
2. Tidigare forskning.....	8
3. Metod	11
3.1 Enkät	12
3.2 Intervjuer med yrkesverksamma.....	12
3.3 Generaliserbarhet	13
4. Empiri – resultat och analys.....	13
4.1 Disposition	13
4.2 Ungdomarna som besvarat enkäten	14
4.3 Omfattning av försäljning och byte av sexuella tjänster.....	17
4.4 Faktorer som kan ha betydelse för inträdet i försäljning eller byte av sexuella tjänster.....	19
4.5 Vägar in i försäljning eller byte av sexuella tjänster.....	23
4.6 Arenor för kontaktskapande och försäljning eller byte av sexuella tjänster.....	26
5. Sammanfattning	27
6. Diskussion.....	31
Efterord	34

1. Inledning

Den här studien är initierad och utförd av Prostitutionsgruppen i Göteborg. Vi som har utfört studien heter Jonna Abellsson och Anna Hulusjö. Upplägg, research, planering och genomförande av delstudierna har gjorts av oss båda. Den största delen av textproduktionen har gjorts av Anna Hulusjö.

Prostitutionsgruppen i Göteborg har funnits sedan 1981. Verksamheten kom till som ett resultat av den statliga utredningen ”*Prostitutionen i Sverige*”.¹ Utredningen innefattade en kartläggning av prostitutionen i Sverige såväl som förslag på åtgärder. Åtgärder som efterfrågades var sociala insatser för de som befann sig i prostitution samt ett kunskapsproducerande och attitydförändrande arbete.

Prostitutionsgruppens verksamhet kan delas in i tre huvudspår: uppsökande arbete, behandlingsarbete och strukturellt arbete. Det uppsökande arbetet bedrivs dels i den öppna gatuprostitutionen och dels på eskort sajter på Internet. I det uppsökande arbetet knyter vi kontakter med personer som befinner sig i prostitution. Det uppsökande arbetet har även ett kartläggande syfte. Behandlingsarbetet handlar om bearbetande, motiverande och stödjande. Kontakterna med de personer vi möter kan se olika ut beroende på den enskilda personens situation och behov. Det handlar både om råd- och stödkontakter och om längre behandlingskontakter. Det strukturella arbetet är ett kunskapsproducerande och attitydpåverkande arbete. Dels informerar och föreläser vi och dels tar vi emot studiebesök i våra lokaler. Detta i syfte att vidarebefordra de kunskaper och erfarenheter om könshandel som finns i gruppen. Prostitutionsgruppens kunskapsproducerande arbete har resulterat i ett antal rapporter rörande olika områden av könshandel.

Prostitutionsgruppen har sedan mitten av 90-talet märkt en kraftig minskning av unga som säljer sex i gatuprostitutionen. Denna minskning har sammanfallit med en övrig nedgång i gatuprostitutionen och tillkomst av ny teknik som Internet och mobiltelefoni. De flesta studier som finns tillgängliga om prostitution i Sverige och i de övriga nordiska länderna uppger att debuten för flertalet sexsäljare sker i de nedre tonåren. Det finns trots detta väldigt lite kunskap om och insyn i de arenor som ungdomar debuterar på.

På grund av avsaknad av aktuell kunskap om förekomsten av försäljning av sex bland ungdomar i Göteborg beslutade sig Prostitutionsgruppen för att genomföra föreliggande studie. Gruppen har tidigare genomfört två studier om unga tjejer i prostitution, ”*Flickor som inte gör något väsen av sig*” 1992 och ”*Sexuellt utspring sa Skå-Gustav på sin tid*” 2004.² Man har i gruppen genom åren mött ett stort antal ungdomar som har befunnit sig i prostitution eller prostitutionsliknande förhållanden. Tanken är att den nya kunskap om ungdomar som säljer och byter sexuella tjänster som kommer fram i och med föreliggande studie ska kunna användas för att lyfta frågan bland beslutsfattare och yrkesverksamma, samt för att belysa gråzonen kring prostitution.

---

¹ SOU 1977:01 (1977) ”*Prostitutionen i Sverige*”

² Flink, J, Pettersson, E. & Sjögren, T. (2004) ”*Sexuellt utspring sa Skå-Gustav på sin tid*” Svennecke, B. & Sotter, H. (1992) ”*Flickor som inte gör något väsen av sig*”

Det finns få svenska studier om just gruppen ungdomar med erfarenhet av byte eller försäljning av sexuella tjänster. Tidigare svensk forskning om prostitution har inte specifikt handlat om ungdomar och har främst berört gatuprostitution och eskortverksamhet, inte de gråzonsfenomen som vi ämnar undersöka. Socialstyrelsen kommer med cirka fyra års mellanrum ut med en rapport om prostitution i Sverige. I den senaste rapporten ”*Kännedom om prostitution 2007*” konstaterar man att det i nuläget finns mycket lite information om barn och unga i prostitution i Sverige.³

För att kunna motverka att människor hamnar i prostitution behövs olika förebyggande insatser. Insatser riktade mot unga är speciellt viktigt för att minska prostitutionens skadeverkningar för individ och samhälle. Svårigheter med att nå unga handlar ofta om att de själva inte ser på det de gör som prostitution utan snarare som sexuella tjänster i utbyte mot droger, alkohol, saker, social acceptans och så vidare. Det handlar om sexuella handlingar med andra mål än sexuell njutning, något som försiggår i sexualitetens gränstrakter. För att kunna förebygga sexuell exploatering av ungdomar är det mycket viktigt att nå ut till dem med diskussioner kring prostitution, sexualitet, integritet och relationer. Vår förhoppning är att vår studie ska kunna vara del i att utveckla förebyggande strategier för att motverka att unga människor hamnar i prostitution.

1.1 Definitioner

Den här studien handlar om ungdomars byte och försäljning av sexuella tjänster. Med ungdomar avser vi personer mellan 13-25 år. Enligt FN:s konvention om barns rättigheter är ett barn: varje människa under 18 år, om inte barnet enligt sitt hemlands lag blir myndigt i tidigare ålder.⁴ Enligt FN:s definition ingår det således både barn och ungdomar i vår studie. Vi har dock för enkelhetens skull valt att benämna samtliga respondenter som ungdomar.

I tidigare forskning har de fenomen som vi avser att undersöka fått en mängd olika benämningar. Förutom försäljning och byte av sexuella tjänster har fenomenet benämnts som gråzonsprostitution, prostitutionsliknande förhållanden, ungdomsprostitution och betalt sexuellt utnyttjande. Syftet med att hitta en fungerande definition är att avgränsa och definiera fenomenet för att därigenom kunna utforma de insatser som målgruppen kan tänkas vara i behov av.

En del av definitionsdiskussionen rör sig om huruvida man ska använda sig av begreppet prostitution när det handlar om ungdomar eller om det är mer korrekt att använda sig av begreppet sexuella övergrepp eller betalt sexuellt utnyttjande.⁵ Svensk lagstiftning tar upp ansvarsbestämmelser kring sexuell exploatering av barn vilket innefattar handel med

---

³ Socialstyrelsen (2007) ”*Kännedom om prostitution 2007*”

⁴ SOU 2004:71 (2004) ”*Sexuell exploatering av barn i Sverige*”

⁵ Holm Thomsen, C. (2004) ”*Anbragte unge, seksualitet og prostitutionslignende relationer*”

barn, barnprostitution samt barnpornografi.⁶ I vår studie kommer vi inte att tala om att sälja och byta sexuella tjänster som sexuella övergrepp trots att personen i fråga kan ha varit under 18 år när försäljningen/bytet ägde rum. Detta trots att lagstiftningen kring barnpornografibrott, sexuellt ofredande, koppleri, förförelse av ungdom eller övriga sexualbrott skulle kunna appliceras på flera situationer som beskrivs av såväl yrkesverksamma som ungdomar i enkäten.⁷ Problemet med att använda sig av begreppet sexuella övergrepp är att det innefattar mer än det fenomen som vi har för avsikt att undersöka. Begreppen sexuella övergrepp eller betalt sexuellt utnyttjande anger även att det handlar om en offer-/förövaresituation där en person (ofta äldre) kränker en annan (ofta yngre). I tidigare forskning framgår det att försäljning och byte av sexuella tjänster ofta försiggår mellan jämnåriga med samma problematiska bakgrund.⁸ Begreppen övergrepp och utnyttjande tonar även ner ungdomens medverkan i eller initiativ till försäljningen/bytet. Vi har valt att konsekvent använda oss av begreppen försäljning och byte av sexuella tjänster med undantag av de tillfällen där respondenten själv definierat händelsen som ett övergrepp. Detta innebär inte att vi negligerar sexualbrott riktade mot personer mellan 13-25 år utan att vi har låtit ungdomars egen förståelse och definition av byte och försäljning av sexuella tjänster vara styrande för vilka begrepp vi använder.

Det finns ett flertal olika definitioner av prostitution. I den senaste statliga offentliga utredningen om könshandeln definieras prostitution som: *"När minst två parter köper eller säljer sexuella tjänster mot ersättning (vanligen ekonomisk); vilken utgör en förutsättning för den sexuella tjänsten."*⁹ En annan ofta använd definition är *"Prostitution föreligger när minst två handlande parter under marknadsmässiga betingelser köper respektive säljer fysiskt tillträde till kropp eller andra sexuella handlingar."*¹⁰ Prostitution är ett begrepp som är laddat med myter och föreställningar. Schablonbilden av den prostituerade är den av en kvinna med utmanande kläder och höga klackar som söker kontakt med sina kunder på gatan. Denna bild är naturligtvis långt ifrån sann. Prostitution är ett mångfacetterat och sammansatt fenomen. Det finns både män och kvinnor som säljer sex och arenorna för kontaktskapande är allt från eskortsidor på nätet till krogen. Ibland väljer man att tala om prostitutioner snarare än prostitution för att belysa fenomenets heterogenitet.¹¹ Prostitutionsbegreppet är utöver dess mytomspunnenhet stigmatiserande. Att benämna personer som prostituerade innebär att de tilldelas ett slags identitet, en antydning om att prostitutionen bottnar i inre egenskaper.

Det finns en oenighet och otydlighet när det gäller definitionen av fenomenet ungdomar som säljer och byter sexuella tjänster. Att yrkesverksamma saknar en tydlig definition av fenomenet försvårar, och i värsta fall, förhindrar ett angripande av ämnet på ett konstruktivt sätt. I Thomsens studie *"Anbragte unge, seksualitet og prostitutionslignende relationer"* intervjuas socialarbetare som arbetar med utsatta barn och ungdomar.¹² När

---

⁶ Definition enligt det fakultativa protokoll som antogs av Sverige år 2000 som tillägg till konventionen om barns rättigheter

⁷ SOU 2004:71 (2004)

⁸ Thomsen (2004)

⁹ SOU 1995:15 (1995) *"Könshandeln - Betänkande av 1993 års prostitutionsutredning"*, s. 49-50

¹⁰ Borg et al ((1981) *"Prostitution, beskrivningar, analys, förslag till åtgärder"*

¹¹ Lalander, I, Pettersson, T. & Tiby, E. (red.) (2003) *"Femininiteter, maskuliniteter och kriminalitet"*

¹² Thomsen (2004)

informanterna får frågan huruvida de har träffat ungdomar som har prostituerat sig svarar endast hälften ja. Det framgår dock längre fram i intervjuerna att mer eller mindre samtliga har träffat ungdomar som har använt sin sexualitet som bytesmedel. Författarna tolkar detta som att socialarbetarna inte upplever begreppet prostitution som applicerbart på eller skäligt för benämningen av dessa ungdomars erfarenheter. Liknande erfarenheter har gjorts i andra studier.¹³

Övergången mellan en ”vanlig” sexualitet (präglad av ömsesidighet) och prostitution eller byte och försäljning av sexuella tjänster (en säljer, en köper) är många gånger glidande. 14 Övergången sker i form av ett gradvis utsuddande av gränser kring intimitet och sex. Andra element än sex kan ingå som bytesvara i en och samma relation. Den bild av byte och försäljning av sexuella tjänster som målas upp i tidigare forskning om ungdomar handlar ofta om otydliga transaktioner och tysta överenskommelser. Ungdomars försäljning av sexuella tjänster förekommer, som tidigare nämnts, sällan på kända prostitutionsarenor. Detta tillsammans med glidningen från ömsesidig sexualitet till sexualitet som bytesvara kan ses som faktorer som möjliggör att många av de ungdomar som det berättas om i tidigare forskning undviker att identifiera sig som prostituerade eller sexsäljare. Precis som de yrkesverksamma inte benämner ungdomars erfarenheter av byte och försäljning av sexuella tjänster som prostitution använder inte heller ungdomar själva prostitutionsbegreppet för att beskriva sina erfarenheter.¹⁵

En praktiskt användbar definition eller avgränsning måste relatera till det fenomen som skall definieras men också till den kontext där den är tänkt att användas. För att kunna förbättra insatserna för ungdomar som säljer sexuella tjänster så måste man hitta en definition som är användbar för de yrkesverksamma, en definition som de kan relatera ungdomarnas beteende till. Definitionsfrågan eller benämningen av ett beteende/fenomen är viktig även då den är högst relevant för normaliserandet alternativt marginaliserandet av det. Avgränsningen bör vara så bred att den innefattar alla spektra av ungdomars försäljning av sexuella tjänster men samtidigt så snäv att den avgränsar det problematiska från det acceptabla och allmänt förekommande. Några av de begrepp som använts är gråzonsprostitution och prostitutionsliknande förhållanden. Vi har valt att använda oss av begreppet försäljning och byte av sexuella tjänster. Den tydligaste definitionen av det återfinns hos Thomsen:

”Der er till bekymring og handling, når en ung anvender sin seksualitet som middel til at opnå noget, som ikke udspringer af den unges egne seksuelle behov, eksempelvis i form af kontant betaling eller andre ikke seksuelle modydelser såsom gaver, tryghed, adgang til sociale faellaskaber herunder accept fra kaeresten, eller voksenkontakt og omsorg.”¹⁶

---

¹³ Grytbakk, A. & Borgenstrand, J. H (2004) ”Følelser i drift, Om ungdom under 18 år som selger/bytter seksuelle tjenester i Trondheim”

Hegna K. & Pedersen, W. (2002) ”Sex for overlevelse eller skuggebilder av kjærlighet?”

¹⁴ Thomsen (2004)

¹⁵ Hegna & Pedersen (2002)

¹⁶ Thomsen (2004) s. 13

Här talar man alltså om en syn på och ett användande av sin sexualitet som ett medel för att få något som inte handlar om sexuell tillfredställelse. Det kan röra sig om kontant betalning men också om droger, saker, social acceptans eller vuxenkontakt. Denna definition ligger som grund till vår studie.

1.2 Syfte

Syftet med studien är att undersöka vilka faktorer som kan ha betydelse för inträde i byte/försäljning av sexuella tjänster samt att samla in och presentera kunskap kring vägar in i försäljning/byte av sexuella tjänster.

1.3 Frågeställningar

- I vilken omfattning uppger ungdomar i Göteborg med omnejd att de har erfarenheter av att sälja och/eller byta sexuella tjänster?
- Vad kännetecknar/särskiljer gruppen ungdomar som uppger att de har erfarenhet av att sälja och/eller byta sexuella tjänster från gruppen som saknar/inte har uppgivit att de har dessa erfarenheter?
- Vilka vägar in i försäljning och/eller byte av sexuella tjänster berättar de svarande om?
- Vilka arenor för kontaktskapande och försäljning och/eller byte av sexuella tjänster förekommer bland de svarande?

2. Tidigare forskning

Det finns mycket skrivet på temat prostitution. Det som man i tidigare forskning fokuserat på är dock oftare människor och fenomen som befinner sig i könshandelns mittfåra än i dess gränstrakter. De gråzonsfenomen vi har som syfte att fånga in i vår studie är inte lika omskrivna, kanske just därför att de som gråzonsfenomen är svårångade och svårare att definiera. Forskning rörande prostitution har visat att majoriteten av de personer som påträffas inom könshandeln har debuterat som sexsäljare någon gång i tidiga tonår.¹⁷ Detta har lett till ett ökat intresse bland forskare rörande ungdomar och prostitution. Vi har valt att begränsa oss till nordisk forskning om ungdomar som säljer och/eller byter sexuella tjänster. Vi har valt att göra denna avgränsning eftersom man i framförallt Norge och Danmark på senare år har producerat en hel del kunskap inom detta fält. Avgränsningen gjordes också med tanke på att den

---

¹⁷ Jessen, L. (1998) "Early entry into prostitution", Høigård, C & Finstad, L (1986) "Bakgater – om prostitusjon, pengar og kjærlighet"

kulturella och samhälleliga kontexten i dessa länder inte skiljer sig så mycket från den svenska. Ambitionen är att ge en så heltäckande bild som möjligt av den samlade forskningen inom området.

Med olika benämningar men med relativt lika definitioner har ett fåtal norska, danska och svenska studier försökt att ringa in fenomenet unga som säljer och byter sexuella tjänster. Vi har valt att titta närmare på fem norska, tre svenska och två danska studier. Fyra av dem är kvantitativa och resterande kvalitativa studier.

Studie	Beskrivning
1. Cyberhus (2008) <i>"Unge – kob og salg af sex på nettet"</i>	Detta är en ickerepresentativ nätbaserad enkätundersökning med avsikt att kartlägga ungdomars användande av Internet för köp och försäljning av sexuella tjänster. Banners har legat ute på tre olika danska communities; Arto.dk, Chilinet.dk och NationX.dk. Enkäten har besvarats av 2367 tjejer och killar mellan 14-24 år med en genomsnittlig ålder på 16,4 år.
2. Flink, Jonas, Pettersson, Elisabeth, Sjögren, Torgny (2004) <i>"Sexuellt utespjning" sa Skå-Gustav på sin tid – en studie om flickor och prostitution"</i>	Studie utförd av Prostitutionsgruppen i Göteborg. Syftet är att undersöka var den grupp unga tjejer som tidigare befann sig i gatuprostitutionen befinner sig idag. I studien intervjuades socialsekreterare på socialkontor runt om i Göteborg med aktuella ärenden med tjejer, under 21 år, där prostitution eller misstanke om prostitution förekommit.
3. Grytbakk, Anne & Borgenstrand, Jannicke H (2004) <i>"Følelser i drift, Om ungdom under 18 år som selger/bytter seksuelle tjenester i Trondheim"</i>	Kirkens Bymisjon har på uppdrag från Trondheims kommun genomfört en kartläggning av ungdomsprostitution. Författarna har intervjuat 21 ungdomar. Ungdomarna har rekryterats genom olika hjälpinstanser. Man har intervjuat ungdomar med egna erfarenheter av byte/försäljning av sex (6 flickor) såväl som ungdomar med vetskap om att det förekommer bland andra (övriga). Man har också intervjuat yrkesverksamma, sammanlagt 32 personer på 23 olika hjälpinstanser. De yrkesverksamma arbetar på fritidsverksamheter, Individ och familjeomsorgen och olika frivilligorganisationer som arbetar med ungdomar. Man har även gjort fältstudier för att observera hur interaktionen ser ut i Trondheims city och på ett Internet community.
4. Hegna, Kristinn & Pedersen, Willy (2002) <i>Sex for overlevelse eller skyggebilder av kjaerlighet? Om ungdom under 18 år som selger seksuelle tjenester.</i>	Syftet med studien är tredelat; att sammanställa en översikt av tidigare forskning på ämnet, att ge en närmare beskrivning av vad som kännetecknar ungdomar som utfört sexuella tjänster mot betalning samt att inhämta kunskap om aktuella prostitutionsmiljöer. För att uppnå studiens syfte har författarna studerat tidigare forskning på ämnet, utfört intervjuer med nyckelpersoner med kunskap om ungdom och prostitution samt tagit del av det kvantitativa material som samlades in under enkätundersökningen <i>"Ung i Oslo 1996"</i> .

Undersökningen genomfördes i skolmiljö och 11 425 ungdomar mellan 14-17 år gamla deltog. Svarsfrekvensen var 94,3 procent. Studien baseras på ett representativt urval av ungdomsbefolkningen i Oslo.

-
5. Holm Thomsen, Claus (2004)
"Anbragte unge, seksualitet og prostitutionslignende relationer"
- Rapporten är ett resultat av Pro Vejles metodutvecklings och förebyggandeprojekt rörande ungdomar och prostitution, "ungeprojektet". Syftet med rapporten är att avgränsa och definiera fenomenet "barn och ungas försäljning av sexuella tjänster" för att därigenom kunna utforma de insatser som målgruppen kan tänkas vara i behov av. Rapporten bygger på 12 individuella intervjuer med personal som arbetar med utsatta barn och ungdomar, två oberoende fokusgruppintervjuer med medlemmar från projektets referensgrupp, samt skrivet material på området.
-
6. Isachsen, Margareth, Gjerpe, Randi & Jessen, Liv (1996)
"Prostitusjonsdebut"
- Detta är en kvantitativ studie om debutålder för gatuprostituerade i Oslo. Studien är baserad på fyra olika kartläggningsstudier gjorda av Pro-sentret under åren 1989-1995. I kartläggningsstudierna ingick 174 kvinnor.
-
7. Jordheim-Larsen, Camilla & Pedersen, Willy (2005)
"Bytte, kjaerlighet, overgrep – seksualitet blant ungdom i randsonen"
- Syftet med denna rapport är att samla in material om sexualitet och utsatthet bland ungdomar i riskzon. Författarna har genomfört 60 djupintervjuer med ungdomar från tre olika urval. Ungdomarna valdes inte på grund av tidigare erfarenhet av prostitution eller sexuella övergrepp, de allra flesta ungdomarna hade inga sådana erfarenheter. Urvalskriterierna handlade om andra aspekter av deras livssituation som enligt tidigare forskning antas leda till en ökad utsatthet för att hamna i riskzonen för sexförsäljning. Informanterna hade antingen (i) hoppat av/hamnat utanför den vanliga grundskolan/gymnasiet, (ii) tillbringat mycket tid i Oslo centrum, eller (iii) varit i behandling för missbruk.
-
8. Näslund, Johan & Ahlgren, Thorbjörn (2006)
"Att sälja sex mot ersättning - en kartläggning av ungdomars attityder och erfarenheter av att sälja sex"
- Denna studie var en del av en kartläggning av förekomsten av prostitution i Jönköpings kommun. Studien riktades till alla ungdomar födda 1987 mantalsskrivna i Jönköpings kommun och syftet var att ge kunskap om ungdomars erfarenhet av prostitution men också att ge information om inställning till sexuell utsatthet. De använde sig av en elektronisk enkätundersökning. Respondenterna fick brev hemskickade till sig med en länk till enkäten och ett personligt lösenord. Enkäten riktades till samtliga ungdomar födda 1987 mantalsskrivna i Jönköpings kommun. Sammanlagt skickades 1502 brev ut. Det var 246 ungdomar som svarade på enkäten. Detta ger en svarsfrekvens på 16 procent.
-
9. Solevåg, A & Isachsen, M (1993)
"Gutteprostitusjon"
- Studien är del av ett HIV-förebyggande projekt. Information samlades in från 83 män som sålde eller hade sålt sex. Tjugo av dessa män intervjuades mer djupgående.
-

10. Svedin, Carl-Göran & Priebe, Gisela (2004)
”Ungdomars sexualitet – attityder och erfarenheter att sälja sex mot ersättning/pengar”

Studien är i form av en enkätundersökning och är en av utredningarna under ”Arbetsgruppen för kunskap om sexuell exploatering av barn i Sverige”. Undersökningen är del av en internationell multicenterstudie (under projektet *Children at risk in the Baltic Sea region*) som genomförts i Sverige, Danmark, Norge, Finland, nordvästra Ryssland, Estland, Litauen, Polen och Island. Urvalet för enkätundersökningen består av 4343 ungdomar från fem olika kommuner (Stockholm, Malmö, Falköping, Luleå och Haparanda). Samtliga ungdomar gick vid tidpunkten för undersökningen i årskurs 3 på gymnasiet. Svarsfrekvensen var drygt 77 procent. Urvalet för enkätundersökningen bestod av 4343 ungdomar från fem olika kommuner (Stockholm, Malmö, Falköping, Luleå och Haparanda). Samtliga ungdomar gick vid tidpunkten för undersökningen i årskurs 3 på gymnasiet. Svarsfrekvensen var drygt 77 procent.

---

3. Metod

Vi valde att använda oss av två olika metoder, kvantitativ metod i form av en enkätundersökning och kvalitativ metod i form av intervjuer. Syftet med att kombinera olika metoder är att få ett säkrare underlag för tolkning. Med hjälp av enkätstudien samlar vi in kunskap från gruppen ungdomar som uppger att de har erfarenhet av att ta emot ersättning för sexuella tjänster. Med intervjustudien samlar vi in kunskap från yrkesverksamma socialarbetare om ungdomar som har erfarenhet av att ta emot ersättning för sexuella tjänster. Våra kvalitativa data kommer till viss del att användas som ett tolkningsredskap för våra kvantitativa data, men de täcker även områden som inte berörs i det kvantitativa materialet. Våra delstudier är;

- Elektronisk enkätundersökning riktad till ungdomar över 18 år bosatta i Västra Götalands län.
- Intervjuer med yrkesverksamma som i sin praktik mött ungdomar som har erfarenhet av att sälja eller byta sexuella tjänster.

Inledningsvis var vår avsikt också att genomföra intervjuer med ungdomar med erfarenhet av att ta emot ersättning för sexuella tjänster. Detta för att få del av förstahandsinformation och därmed möjliggöra ett tydligare inifrånperspektiv, något vi till viss del saknat i den tidigare forskning vi tagit del av. Ungdomars byte och försäljning av sexuella tjänster är ett gråzonsfenomen. Vi har gjort ett flertal försök att rekrytera intervjupersoner med direkt erfarenhet av det fenomen vi vill titta närmare på i denna studie, tyvärr utan resultat. Vi tror att det kan bero på ämnets känsliga karaktär samt det stigma och de fördomar som många gånger omger personer med erfarenhet av prostitution. Vi tror även att rädslan för att bli upptäckt eller igenkänd samt att man kanske i många fall faktiskt inte benämner det man gör som försäljning eller byte av sexuella tjänster kan ha påverkat utfallet av våra försök.

3.1 Enkät

Vi använder oss av en nätbaserad elektronisk enkät. Fördelarna med att genomföra enkätstudier i elektronisk form är många, det är både kostnads- och tidsbesparande. Det är billigare att distribuera och samla in ett stort antal enkäter och det innebär att man erhåller rådata i filer färdiga för export till statistikprogram och därmed slipper att mata in den manuellt. Internet kan dessutom erbjuda en känsla av en högre grad av anonymitet för respondenten och en möjlighet att besvara enkäten i en miljö man själv valt. En fråga att ta ställning till vid val av webbaserad enkät som metod är frågan om representativitet. Vi har ett självselekerat urval i vår studie, det vill säga ett icke-sannolikhetsurval. Det innebär att de som har besvarat vår enkät själva har valt att göra det. Det finns alltså inget egentligt statistiskt urval eller externt bortfall. Detta är viktigt att förhålla sig till och ta med i beräkningen vid analysen av resultatet. Det kan hända att de som har valt att besvara vår studie skiljer sig från en normalpopulation.¹⁸ Nackdelen med detta förfaringssätt är att man, på grund av det självselekerade urvalet, inte kan uttala sig generellt om hur vanligt förekommande det undersökta fenomenet är. Eftersom vårt intresse främst handlade om att beskriva gruppen ungdomar som uppger att de har erfarenhet av att sälja eller byta sexuella tjänster, inte att undersöka hur många de är, valde vi att trots detta genomföra enkäten på Internet.

Enkäten placerades på startsidan på två communities på Internet, LunarStorm och Qruiser och riktades till ungdomar över 18 år med konton på endera community. Segmentering möjliggjorde att enkäten enbart exponerades för medlemmar som i sin medlemsprofil angett sig vara över 18 år och bosatta i Västra Götalands län.

3.2 Intervjuer med yrkesverksamma

Tanken bakom intervjuerna med yrkesverksamma var att ta del av den kunskap som finns på fältet om målgruppen unga som säljer och/eller byter sexuella tjänster. Vi valde här att använda oss av kvalitativ metod i form av intervjuer. Vår avsikt var att detta material skulle nyansera och fördjupa det kvantitativa materialet från enkätstudien samt täcka de områden som enkäten inte täckte. Vi ville även med intervjuerna försöka komma åt de tankar och den förståelse om byte och försäljning av sexuella tjänster som finns hos yrkesverksamma som möter denna målgrupp.

Vi gjorde ett utskick till personer och verksamheter som kommer i kontakt med ungdomar på olika sätt. Vi försökte täcka in så många verksamheter som möjligt och även många olika typer av verksamheter. Utskicket innehöll en presentation av studien och en förfrågan om eventuellt intresse av att medverka i intervjustudien.¹⁹ Vi gjorde

---

¹⁸ Ross, MW, Månsson, SA, Daneback, K, Tikkanen, R & Cooper, A (2003) "Characteristics of Men and Women Who Complete or Exit From an On-Line Internet Sexuality Questionnaire: A Study of Instrument Dropout Biases"

¹⁹ Se Bilaga 3

sammanlagt 237 utskick och fick 112 svar, svarsfrekvensen är således 47 procent. Förfrågan ställdes till Socialtjänstens Individ och Familjeomsorg (IoF), Hem för vård eller boende (HVB), Ungdomsmottagningar, Elevvårdshälsoeteam på gymnasieskolan (EVT), Barn- och ungdomspsykiatri (BUP), Narkomanvård, Åtstörningskliniker, Kvinnojourer, Fritidsgårdar, Flyktingmottagningar, Tjejgruppsverksamheter, Frivilligorganisationer och Fältgrupper samtliga i Göteborg med omnejd. 56 procent av dem som svarade på utskicket, sammanlagt 62 verksamheter, hade erfarenhet av att möta ungdomar med erfarenhet av att sälja och/eller byta sexuella tjänster. 41 av dem ville medverka i intervju. Vi gjorde 15 djupintervjuer och 22 telefonintervjuer.

3.3 Generaliserbarhet

Vi kan inte hävda generaliserbarhet för vår studie då den inte är genomförd med ett representativt urval. Vad går det då att dra för några slutsatser från vårt material? Vi har valt att fokusera på signifikansnivåer och samband *inom* vår undersökningsgrupp, unga med erfarenhet av att sälja eller byta sexuella tjänster. Vi kan inte uttala oss om hur vanligt förekommande det är att ungdomar i en normalpopulation säljer eller byter sexuella tjänster men vi menar att de resultat vi fått rörande dessa ungdomars livssituation, bakgrund och erfarenhet, med stor sannolikhet går att generalisera till andra ungdomar med motsvarande erfarenheter. En del av generaliserbarhet handlar om att presentera sin studie så bra som möjligt och att sluta sig till generella kunskaper. Våra resultat rörande samband inom undersökningsgruppen stämmer till stor del överens med tidigare forskning. Det finns vidare samstämmighet mellan den kvalitativa och kvantitativa delen av vår studie. Den kvalitativa delen av vår studie sluter sig också väl till tidigare forskningsresultat.

4. Empiri – resultat och analys

4.1 Disposition

I kapitel 4 kommer vi att, efter en inledande beskrivning av ungdomarna som besvarat enkäten, redovisa våra resultat. Resultatredovisningen struktureras efter våra fyra frågeställningar.

- I vilken omfattning uppger ungdomar i Göteborg med omnejd att de har erfarenheter av att sälja och/eller byta sexuella tjänster?
- Vad kännetecknar/särskiljer gruppen ungdomar som uppger att de har erfarenhet av att sälja och/eller byta sexuella tjänster från gruppen som saknar/inte har uppgivit att de har dessa erfarenheter?

- Vilka vägar in i försäljning och/eller byte av sexuella tjänster berättar de svarande om?
- Vilka arenor för kontaktskapande och försäljning och/eller byte av sexuella tjänster förekommer bland de svarande?

Vi har valt att integrera det kvantitativa och kvalitativa materialet för att det ska kunna berika vartannat och för att möjliggöra en sammanhållen analys under respektive frågeställning. De yrkesverksamma som vi har intervjuat kallas i texten för informanter. Ungdomarna som har besvarat enkäten benämns som respondenter. De ungdomar som har uppgett att de har erfarenhet av ta emot ersättning för sexuella tjänster kommer att refereras till som undersökningsgrupp medan övriga ungdomar refereras till som jämförelsegrupp.

4.2 Ungdomarna som besvarat enkäten

Våra respondenter består av ungdomar bosatta i Västra Götalands län som har konton på endera LunarStorm eller Qruiser och som i sin profil har uppgett att de är över 18 år. Respondenterna består av de av ovanstående ungdomar som har klickat på vår banner, valt att delta i vår studie och fyllt i enkäten. Det handlar alltså inte om ett representativt urval. Därför är det extra intressant att titta närmare på vilka de ungdomar som har besvarat vår studie är och om och hur de skiljer sig från normalpopulationen. LunarStorm och Qruiser är främst sociala - inte sexuella mötesplatser. Qruiser riktar sig speciellt till HBT-personer. Trots att det inte finns en speciell inriktning på sex på våra två communities så kan vi inte uttala oss om huruvida de ungdomar som har valt att besvara vår enkät har ett speciellt intresse för frågor kring sexualitet. På grund av tekniska problem har vi inte haft möjlighet att se vilka eller hur många av respondenterna som besvarat enkäten via Qruiser respektive via LunarStorm. Eftersom fler personer klickade på bannern på LunarStorm än på Qruiser (2789 klick respektive 368 klick) så vet vi att flertalet av våra respondenter har besvarat enkäten via LunarStorm.

Nedan följer en kort beskrivning av några basvariabler (ort, kön, ålder, etnicitet och sysselsättning) rörande de 876 ungdomar som ingår i studien.

Var bor man?

I enkäten ställs frågan om huruvida ungdomarna är bosatta i Göteborgsregionen (GR) eller i övriga Västra Götaland (VG). Av samtliga respondenter uppger 38 procent att de är bosatta i GR medan 62 procent uppger att de är bosatta i övriga VG. I undersökningsgruppen uppger 50 procent att de är bosatta i GR och följaktligen är resterande bosatta i övriga VG. Ungdomarna som uppger att de har tagit emot ersättning för sexuell tjänst är i något större utsträckning än jämförelsegruppen bosatta i storstadsregionen.

Kön

Av de 876 ungdomarna i enkätundersökningen är 57 procent tjejer och 43 procent killar. I undersökningsgruppen är könsfördelning något annorlunda, här är det något fler killar än tjejer. Undersökningsgruppen består av 7,4 procent av samtliga tjejer och 11,4 procent av samtliga killar.

Ålder

Enkäten visades enbart för ungdomar som i sin profil uppgivit att de är 18 år eller äldre. Medelåldern för ungdomarna är cirka 20 år. Medelåldern för killarna är 20,5 år med en standardavvikelse på 3,5 år. Medelåldern för tjejerna är 19,5 år med en standardavvikelse på 2,3 år.

Etnisk bakgrund

16 procent av ungdomarna uppger att deras föräldrar eller någon av deras föräldrar har invandrat till Sverige från ett annat land (57 procent av dem uppger att deras förälder/föräldrar har invandrat från ett annat nordiskt land, 23 procent ett annat europeiskt land och 20 procent ett utomeuropeiskt land). 5 procent av ungdomarna uppger att de inte är födda i Sverige. I undersökningsgruppen är det ett större procentantal ungdomar som uppger att de inte är födda i Sverige (8,1 procent av tjejerna och 14 procent av killarna). De flesta av tjejerna har föräldrar som har invandrat från ett annat nordiskt land men bland killarna i undersökningsgruppen uppger 4 av de 9 individer som har föräldrar som invandrat att dessa invandrat från ett utomeuropeiskt land.

Sysselsättning

33 procent av ungdomarna uppger att de går på gymnasiet. Cirka dubbelt så många av ungdomarna uppger att de går ett praktiskt program som ett teoretiskt program. 14 procent uppger att de studerar på annan skola än gymnasiet. 33 procent uppger att de arbetar, 14 procent att de är arbetssökande. 6 procent svarar "annat". Tjejerna går på gymnasiet i större utsträckning än killarna och killarna jobbar i större utsträckning än tjejerna. Här finns det inga större skillnader mellan jämförelse- och undersökningsgrupp.

Områden där man skiljer sig från normalpopulation

Vår genomsnittsrespondent är alltså en ungdom i tjugoårsåldern, med svensk etnisk bakgrund, bosatt i Västra Götalands län. Hon/han är medlem på LunarStorm eller Qruiser, jobbar eller går på gymnasiet och har inte erfarenhet av att sälja eller byta sexuella tjänster.

Hur skiljer sig då de ungdomar som har besvarat vår enkät från normalpopulationen? Vi har några tydliga skevheter i vårt material. En av de mest framträdande skevheterna rör erfarenhet av "homosexuella handlingar". Vi har i vår enkät inte bett våra informanter att

definiera sig som hetero- homo- eller bisexuella. Vår fråga om sexuell preferens är formulerad som: förmåga att känna attraktion till/förälska sig i någon av motsatt respektive samma kön. Vi kan därmed inte uttala oss om huruvida ungdomarna som besvarat vår enkät i högre grad än andra ungdomar definierar sig som homo- eller bisexuella. Det vi kan se är att våra respondenter (i jämförelsegruppen såväl som i undersökningsgruppen) i högre grad har utfört olika sexuella handlingar med personer av samma kön. Detta kan delvis tänkas bero på att en del av våra informanter besvarat vår enkät via Qruiser som vänder sig just till HBT-personer. Men även att undersökningen har gjorts på Internet med en högre grad av anonymitet samt en något äldre målgrupp som hunnit samla på sig fler erfarenheter av olika slag.

En annan skevhet i materialet rör våra respondenters psykiska hälsa. En statlig utredning från 2006 visar på trender att den psykiska ohälsan ökat i Sverige de senaste åren.²⁰ Detta gäller framför allt bland unga i åldrarna 16-24 år och då i synnerhet bland unga kvinnor. Ungdomarna i vårt material (i jämförelsegruppen såväl som i undersökningsgruppen) uppger att de mår psykiskt dåligt i ännu högre grad än ungdomarna i SOU-rapporten. Psykisk ohälsa kan här exempelvis handla om oro, sömnsvårigheter eller hopplöshetskänslor. Ungdomarna som besvarat vår enkätundersökning uppger också i större utsträckning än ungdomar i representativa enkätundersökningar att de har utfört regelbrott, såsom testat droger, begått inbrott och stulit.

Ytterligare en skevhet rör erfarenhet av att varit utsatt för sexuella övergrepp. Även här ser vi att ungdomarna som har besvarat vår enkät i större utsträckning än ungdomar som svarat på representativa enkätundersökningar uppger att de har varit utsatta för olika former av sexuella övergrepp.

Den sista skevheten vi har sett i vårt material rör vår undersökningsgrupp. Gruppen ungdomar som uppger att de har erfarenhet av att ta emot ersättning för sexuella tjänster är även den överrepresenterad i vårt material. Långt fler ungdomar än i tidigare forskning uppger i vår enkät att de någon gång tagit emot ersättning för sexuella tjänster.

Ungdomarna som besvarat vår enkät skiljer sig således från normalpopulationen på ett flertal områden. De har i större utsträckning än andra erfarenhet av homosexuella handlingar. De tycks överlag ha en sämre psykisk hälsa och ett mer utagerande beteende och de har i högre grad än ungdomar i representativa enkätundersökningar uppgivit att de har varit utsatta för olika former av sexuella övergrepp. De har slutligen också i större utsträckning än i representativa enkätstudier uppgivit att de har tagit emot ersättning för sexuella tjänster. Hur ska vi då tolka detta? I tidigare studier har man kunnat se att ickesannolikhetsurval som sker antingen genom pappersenkäter eller genom webbaserade enkäter på mötesplatser på Internet i högre grad når yngre personer, personer med lägre utbildning, personer som utsätter sig för sexuellt risktagande och personer som är attraherade av samma kön och har flera sexpartners än studier som utförts i sannolikhetsurval.²¹ Vi tycks med vår enkät ha nått ut till en grupp ungdomar som skiljer

---

²⁰ SOU 2006:77 (2006) "Ungdomar, stress och psykisk ohälsa – analyser och förslag till åtgärder"

²¹ Ross, Månsson, Daneback & Tikkanen (2005) Tikkanen, R. (2008) "Person, relation och situation"

sig från den grupp ungdomar som vanligtvis besvarar enkäter. Det vill säga ungdomar med riskbeteende och social problematik är överrepresenterade i vårt material.

4.3 Omfattning av försäljning och byte av sexuella tjänster

I detta kapitel ges en beskrivning av vår undersökningsgrupp, det vill säga de ungdomar som i enkätstudien uppgivit att de har erfarenhet av att ta emot ersättning för sexuella tjänster och en redovisning av de tankar och teman rörande omfattningen av ungdomars försäljning eller byte av sexuella tjänster som har kommit upp i intervjuer med de yrkesverksamma. Här diskuterar vi även de yrkesverksammas definition av ungdomars byte och försäljning av sexuella tjänster och könsaspekter på byte och försäljning av sexuella tjänster.

Omfattning

Av de 876 ungdomar som ingår i vår enkätstudie svarar 80 personer att de någon gång utfört sexuella handlingar mot någon form av ersättning. Detta motsvarar 9,1 procent av samtliga respondenter. Av dem är 43 killar (det vill säga 11,4 procent av samtliga killar) och 37 tjejer (det vill säga 7,4 procent av samtliga tjejer). I jämförelse med tidigare nordiska undersökningar med en prevalens på omkring 1 procent är det i vårt material en större grupp ungdomar som uppger att de har tagit emot ersättning för sexuella tjänster. Detta kan förklaras med att vår studie inte genomförts i en normalpopulation. Vi har med all sannolikhet en överrepresentation av ungdomar med erfarenhet av att sälja och/eller byta sexuella tjänster bland våra respondenter.

I enkätstudien har det varit upp till ungdomarna själva att definiera de erfarenheter de har som försäljning eller byte av sexuella tjänster. I intervjustudien är det de yrkesverksammas definitioner och tolkningar av ungdomars erfarenheter som vi tar del av. Då blir det intressant att titta på hur man definierar byte och försäljning av sexuella tjänster. Vår definition av försäljning och byte av sexuella tjänster är ett användande av sin sexualitet som ett medel för att få något som inte handlar om sexuell tillfredsställelse. Oavsett om det handlar om kontant betalning, droger, saker, social acceptans eller vuxenkontakt. Alla våra informanter hade inledningsvis uppgivit att de hade erfarenhet av att möta ungdomar som någon gång hade sålt eller bytt sexuella tjänster. För vissa informanter rörde det sig om enstaka personer, för andra var det relativt vanligt bland de ungdomar man jobbar med. De allra flesta av informanterna beskriver bytesförhållanden och otydliga transaktioner som det vanligast förekommande bland de ungdomar de möter. Få talar om ungdomarnas erfarenheter som prostitution. I enkäten används inte begreppet prostitution utan frågan som ungdomarna besvarat är formulerad som erfarenhet av att ta emot ersättning för sexuella tjänster. Våra informanter betonar vikten av att uttrycka sig på ett sätt som de unga kan relatera till när det gäller att närma sig frågan om gråzonsprostitution. Vilket sätt man formulerar frågan på kan ha avgörande betydelse för vilket svar man får. Informanterna betonar också att frågor där man lägger vikten vid

---

²² Svedin & Priebe (2004), Hegna & Pedersen (2002)

erfarenhet av att ta emot *ersättningen* oftare leder till jakande svar än frågor som lägger vikten vid att utföra den *sexuella tjänsten*. Huruvida ungdomar uppger att de har erfarenhet av att sälja eller byta sexuella tjänster tycks enligt våra informanter till stor del bero på om och hur den yrkesverksamme ställer frågan.

Könsaspekter på försäljning och byte av sexuella tjänster

Våra informanter har i störst utsträckning erfarenhet av att möta tjejer med erfarenhet av att sälja eller byta sexuella tjänster. I vårt kvantitativa material är antalet killar som uppger att de har tagit emot ersättning för sexuella tjänster något fler än antalet tjejer (11,4 procent av samtliga killar och 7,4 procent av samtliga tjejer uppger att de har sådana erfarenheter). I de enkätstudier som genomförts i normalpopulation är det så mycket som 1,5-3 gånger vanligare att killar uppger att de har sådana erfarenheter i jämförelse med tjejer. När vi frågade våra informanter om de någon gång mött unga killar med erfarenhet av byte eller försäljning av sexuella tjänster fick vi ytterst få jakande svar. Detta kan bero på att killar många gånger blir osynliggjorda med en könsspecifik syn på prostitution. En polariserad syn på mäns och kvinnors sexualitet där unga män skildras som aktiva och unga kvinnor som passiva ligger till grund för ett osynliggörande av unga män med erfarenhet av sexsäljande. Unga tjejers byte eller försäljning av sexuella tjänster kommer däremot oftare att uppmärksammas. En ung tjej med äldre pojkvän, många sexualpartners eller tidig sexualdebut blir ofta föremål för vuxnas oro. Den dubbelmoral som leder till att unga killar ses som erövrare medan tjejer ses som problematiska och i värsta fall som "horor" leder till att unga tjejers byte och försäljning av sexuella tjänster i högre grad än unga killars uppmärksammas. Syn på kvinnors sexualitet som ett sexuellt kapital, det vill säga något som man kan använda sig av för att uppnå materiella fördelar, kan också delvis förklara varför unga tjejers byte eller försäljning av sexuella tjänster normaliserats.

I vad består bytet?

Den vanligaste ersättningen för sexuella tjänster bland såväl de killar som de tjejer som ingår i enkätundersökningen är pengar. Näst vanligast ersättning är alkohol och droger för tjejerna och alkohol och droger samt aktiviteter för killarna. Både tjejerna och killarna har tagit emot ersättning för en mängd olika sexuella handlingar. Mer eller mindre alla sexuella handlingar, utom samlag, uppges i större utsträckning ha utförts av killarna. Killarna uppger i mycket högre grad än tjejerna att de har visat sitt könsorgan, haft analsex samt blivit fotograferade eller filmade i sexuella situationer mot ersättning.

Debutålder och arena

Första gången de fick ersättning för sexuell tjänst var ungdomarna omkring 16,5 år (medelålder). De ungdomar som informanterna talar om är ungdomar upp till 21 år gamla. Ytterst få av de ungdomar vars berättelser informanterna delgivit oss har befunnit sig på kända prostitutionsarenor. Det allra vanligaste sättet att komma i kontakt med den som gav ersättning för både tjejerna och killarna som besvarat enkäten var "på Internet". På andra plats för tjejerna kom "genom kompisar" följt av "på krogen". För killarna kom

”på krogen” på andra plats följt av ”genom kompisar”. Oavsett om man fått kontakt via Internet eller via kompisar tyder det på att dessa ungdomar befinner sig i sammanhang där det framstår som ett möjligt alternativ att sälja sexuella tjänster. Många av informanterna talar om en glidning in i försäljning av sexuella tjänster. Denna glidning sker i form av en normaliseringsprocess som har en inverkan på självbilden och förhållandet till den egna sexualiteten. Att befinna sig i en miljö där försäljning av sexuella tjänster framstår som ett möjligt alternativ är en förutsättning för att denna normaliseringsprocess ska komma till stånd.

Vem har givit ersättning?

Det vanligast förekommande bland både tjejerna och killarna var att den som hade givit ersättning för den sexuella tjänsten är en man, cirka en tredjedel av killarna som svarat på frågan uppger dock att de fått ersättning av kvinnor. Gällande ålder på den som givit ersättning är det vanligast förekommande bland både tjejerna och killarna att personen i fråga var mellan 25-35 år.

Etablerat sexsäljande eller gråzonsprostitution?

Majoriteten av ungdomarna i undersökningsgruppen uppger att de har sålt sex 2-5 gånger eller fler än fem gånger. Drygt 90 procent av killarna svarar att de kan eller kanske kan tänka sig att ta emot ersättning för sexuella tjänster i framtiden medan motsvarande siffra bland flickorna hamnar på drygt 65 procent. De ungdomar som våra informanter har mött har oftast befunnit sig i någon form av gråzonsprostitution.

4.4 Faktorer som kan ha betydelse för inträdet i försäljning eller byte av sexuella tjänster

I detta kapitel tittar vi närmre på vad som kännetecknar och särskiljer gruppen ungdomar som uppger att de har erfarenhet av att sälja och byta sexuella tjänster jämfört med gruppen som saknar eller inte har uppgett att de har dessa erfarenheter.

Livssituation

De mönster i undersökningsgruppens livssituation som skiljer dem från jämförelsegruppen är att man uppger en mer frekvent alkoholkonsumtion, sämre psykisk hälsa, ett utagerande och gränsöverskridande beteende i form av brytande av regler samt ett något svagare socialt nätverk. Dessa mönster känns igen från tidigare forskning rörande ungdomar med erfarenhet av att sälja eller byta sexuella tjänster.²³

---

²³ Svedin & Priebe (2004)

Egen sexualitet

Skiljer sig ungdomarna i undersökningsgruppen från jämförelsegruppen även när det kommer till sexuella erfarenheter? Vi konstaterar i vår studie att ungdomar som har erfarenheter av att sälja och byta sexuella tjänster lever ett, vad i tidigare forskning kallats för, påtagligt sexualiserat liv. Dessa ungdomar uppger att de har haft en tidig samlagsdebut, många sexpartners, erfarenheter av många olika sexuella handlingar, hög porrkonsumtion och så vidare.

I våra undersökningsgrupper debuterar man sexuellt cirka ett år tidigare än i jämförelsegrupperna, vid cirka 14 års ålder. Vår undersökningsgrupp anger att de haft fler samlagspartners än jämförelsegruppen. Undersökningsgruppen anger också i högre grad än jämförelsegruppen att man tror sig ha mer sexuell erfarenhet än andra i samma ålder (anges av killarna i högre grad än av tjejerna). Ungdomarna i undersökningsgruppen uppger i högre grad än jämförelsegruppen att de ofta tittar på porr, skillnaden är mest framträdande vad gäller killarna. Tidigare forskning visar att ungdomar som har erfarenhet av att ta emot ersättning för sexuella tjänster har ett ökat riskbeteende t.ex. då det gäller användande av droger och andra regelbrott, detta tycks även gälla sexuellt risktagande vad gäller ungdomarna som besvarat vår studie. Med sexuellt risktagande avser vi att man i lägre grad än övriga ungdomar skyddar sig vid sexuella kontakter. Endast 50 procent av ungdomarna i vår undersökningsgrupp uppgav att de använt någon form av preventivmedel vid sin senaste sexuella kontakt.

Ungdomarna som besvarat vår enkät uppger i högre grad erfarenhet av i stort sett alla sexuella handlingar som tas upp i enkäten. Den största skillnaden mellan våra resultat och Svedin & Priebe vad gäller de sexuella handlingarna, gäller erfarenheter av sex med personer av samma kön. Att en relativt stor grupp ungdomar uppger att de har haft sex med en person av samma kön har troligen delvis att göra med att en del av våra respondenter besvarat vår enkät via Quiser, ett community för HBT-personer.

Majoriteten av våra respondenter anger att man är starkt attraherad av personer av motsatt kön, detta är dock vanligare bland tjejerna och framför allt tjejerna i vår undersökningsgrupp. Tjejerna i undersökningsgruppen uppger också i hög grad att de är starkt attraherade av tjejer, vilket skulle kunna tala för en bisexuell läggning. Närmare hälften av killarna i undersökningsgruppen angav att man var attraherad av personer av samma kön.

Sexuella övergrepp

Ungdomarna i vår undersökningsgrupp har i högre grad varit utsatt för sexuella handlingar mot sin vilja än jämförelsegruppen. Detta gäller såväl tjejerna som killarna. Skillnaderna är statistiskt säkerställda på alla variabler utom en (Någon har kladdat eller tafsats på dig). Detta ligger i linje med Svedin & Priebe resultat. Dock har vår undersökningsgrupp uppgivit att de blivit utsatta för övergrepp i högre grad än i Svedin & Priebe studie.

Dubbelt så många av tjejerna i undersökningsgruppen än i jämförelsegruppen uppger att de har haft samlag mot sin vilja. Nästan fyra gånger så många uppger att de har haft analsex mot sin vilja. Den största skillnaden mellan killarna kan vi se bland dem som har haft oralsex mot sin vilja. Nästan tre gånger så många killar i undersökningsgruppen har haft analsex mot sin vilja och mer än dubbelt så många i samma grupp uppger att de har haft samlag mot sin vilja. Drygt 90 procent av tjejerna i undersökningsgruppen, svarar att de blivit utsatta för övergrepp vid mer än ett tillfälle jämfört med drygt 60 procent av de övriga tjejerna. Bland killarna var fördelningen sådan att drygt 70 procent av undersökningsgruppen uppger att de utsatts mer än en gång, jämfört med hälften av killarna i jämförelsegruppen.

Det som de flesta tjejer i båda grupperna har angivit som mest obehagligt är våldtäkt eller att ha blivit tvingad till sex. Bland killarna uppger sammanlagt 38 procent att de upplevt tafsning som mest obehagligt, detta svarsalternativt är dock vanligast bland killarna i jämförelsegruppen. Närmare hälften av killarna i undersökningsgruppen har svarat ”våldtäkt” eller att ha ”blivit tvingade till sex” som mest obehagligt. Ungdomarna uppger att de var omkring 14-16 år då övergreppet inträffade.

Ungdomarna i undersökningsgruppen uppger i högre grad att man blivit utsatt av flera personer vid det övergreppstillfälle som angivits som det mest obehagliga. Majoriteten av ungdomarna (drygt 90 procent av tjejerna och 60 procent av killarna) har uppgivit att förövaren var en man. Cirka en tredjedel av killarna har angivit att en kvinna varit förövare. Vad gäller åldern på förövaren var medelåldern på den som utsatt tjejerna knappt 22 år och motsvarande ålder för den som utsatt killarna var drygt 25 år. Majoriteten av ungdomarna i undersökningsgruppen uppger att de kände förövaren. På frågan om man kunnat tala med någon om det som hänt svarar en större del av tjejerna i jämförelsegruppen än i undersökningsgruppen ja. Bland killarna är förhållandet närmast omvänt.

Nästan en tredjedel av tjejerna i undersökningsgruppen uppger att de vid något tillfälle fått någon typ av ersättning i anslutning till övergreppet, detta mot drygt tre procent av tjejerna i jämförelsegruppen. Bland killarna i undersökningsgruppen svarar drygt 15 procent ja, motsvarande siffra för jämförelsegruppen är cirka 6 procent. Den vanligaste ersättningen man uppger sig ha fått av förövaren är pengar, alkohol, och/eller droger. Detta ser relativt lika ut mellan både tjejer och killar. Tre tjejer och en kille har angivit att de fått aktiviteter och saker som ersättning för sex.

Unga förövare

Ungdomarna i undersökningsgruppen har i högre grad än ungdomarna i jämförelsegruppen utsatt andra för övergrepp. Detta gäller i stort sett för alla svarsalternativen.

I vår undersökningsgrupp var medelåldern vid första tillfället då man utsatte någon annan för ett övergrepp cirka 17 år. Personen man utsatte för övergrepp var bland tjejerna i undersökningsgruppen några år äldre än en själv (medelålder på 22,9 år). När det gäller

killarna i undersökningsgruppen var personerna man utsatt generellt sett några år yngre (medelålder 14,9 år). Det vanligast angivna bland tjejerna var att man utsatt en kille och bland killarna att man utsatt en tjej. På frågan om hur många gånger man utsatt någon annan, anger en majoritet av både tjejerna och killarna i undersökningsgruppen att man utsatt någon annan vid fler än två tillfällen.

Riskfaktorer och familjebakgrund

Ett av de teman som återkom oftast hos våra informanter var frånvaro av goda vuxenkontakter och vuxenstöd bland ungdomarna i fråga. Man talar om det i termer som anknytningsproblem, bristande omsorg, frånvarande föräldrar, avsaknad av stabila familjeförhållanden eller avsaknad av nätverk som skyddar mot utsatthet.

Ungdomar som våra informanter har mött kommer från alla olika samhällsklasser. Värt att nämna är dock att ytterst få av de ungdomar som våra informanter har berättat om har haft annan etnisk bakgrund än svensk. Ett annat ofta återkommande tema är att flertalet av de ungdomar informanterna berättar om har bevittnat eller varit utsatta för våld eller övergrepp inom familjen. Informanterna talar utöver incestproblematik också om att ungdomarna kan ha varit utsatta för sexuella övergrepp i form av till exempel våldtäkt i tidiga tonår. Andra informanter berättar om ungdomar som har berättat att de i samband med övergrepp har fått någonting av förövaren och hur detta har varit en ingång till att ta emot ersättning för sexuella tjänster senare i livet. Sexuella övergrepp var ett vanligt tema under våra intervjuer, men det var långt ifrån alla våra informanter som nödvändigtvis gjorde en koppling mellan övergrepp och sexuella tjänster. Utan något undantag talade man dock om bristande omsorg och svagt föräldrastöd som något som förekommit vid så gott som alla tillfällen man stött på ungdomar med denna problematik.

Självkänsla och tillhörighet

Det andra stora temat rörande bakgrund, nämligen låg självkänsla, ser våra informanter mer som en följd av ovan nämnda riskfaktorer (bristande omsorg, svagt vuxenstöd, social problematik inom familjen och sexuella övergrepp). De flesta av informanterna beskriver de här ungdomarna som extra utsatta på grund av sitt stora behov av bekräftelse och tillhörighet. Bekräftelsebehovet och den låga självkänslan beskrivs som de enskilt största riskfaktorerna för att hamna i sammanhang där man blir utnyttjad och skadad.

Att låg självkänsla är en riskfaktor är inget som är unikt för gruppen ungdomar som säljer sexuella tjänster. Låg självkänsla leder generellt sett till en högre grad av utsatthet i flera olika situationer. I samband med den utsatthet som den låga självkänslan ger beskriver informanterna den glidning mot en slags sexuell gråzon där försäljning och/eller byte av sex kan förekomma, som talats om tidigare i studien. Ett flertal informanter beskriver vidare att ungdomarna ofta utöver den låga självkänslan, har ett komplicerat förhållande eller ett vad som närmast kan beskrivas som ett ickeförhållande till sin kropp. Ungdomarna har ofta ett övrigt självskadebeteende, inte nödvändigtvis i form av att de skär sig, men i form av att de inte är rädda om sig utan utsätter sig själva för olika typer av fara och skada.

Självskadebeteende och ångestreducering

Ett annat tema som informanterna lyfter är alltså självdestruktivitet och självskadebeteende. Några av de ungdomar som våra informanter mött beskrivs som mycket självdestruktiva. En grupp tjejer som skiljer ut sig lite från resten har varit utsatta för sexuella övergrepp, ofta i tidiga tonår och därefter blivit risktagare i sexuella situationer. Att vara risktagare i sexuella situationer kan ta sig uttryck i ett aktivt uppsökande av destruktiva män eller destruktiva situationer. För många av de tjejer som aktivt sökte upp män för sex för eller utan ersättning hade det en ångestreducerande funktion. För dessa tjejer (det har förekommit i enstaka fall att killar omnämnts på detta sätt) har det i väldigt låg utsträckning handlat om ersättning i form av droger eller pengar utan det är själva sexet som ger ångestreducering i stunden. Informanterna uttrycker att de här tjejerna har en väldigt självdestruktiv sexualitet och det är det som ger ångestreducering, inte drogen man fått. De ger sig ut och har ”farligt sex”, och är inte primärt ute efter droger. Informanterna berättar även om att annat självskadebeteende än sexuell självdestruktivitet förekommer hos de ungdomar som de träffar.

4.5 Vägar in i försäljning eller byte av sexuella tjänster

Vägar in i byte eller försäljning av sexuella tjänster kan se olika ut för olika personer. Här kommer vi att redovisa hur våra informanter beskrivit de omständigheter som förelåg vid första tillfället då byte eller försäljning av sexuella tjänster ägde rum. Även om man kan se vissa gemensamma nämnare i ungdomarnas bakgrund och livssituation berättar informanterna om en mångfald av ingångar till byte eller försäljning av sexuella tjänster.

Erbjudanden om ersättning för sexuella handlingar

Det här kapitlet har berört vägar in i försäljning och byte av sexuella tjänster. Kapitlet inleddes med ett stycke om erfarenhet av att bli erbjuden ersättning för sexuella tjänster. Både tjejerna och killarna i undersökningsgruppen har i mycket högre grad än ungdomarna i jämförelsegruppen fått erbjudanden om ersättning för sexuella handlingar. Man har även blivit erbjuden ersättning vid fler tillfällen.

Tidigare forskning visar att det bland de ungdomar som utsatts för sexuella kontakter av vuxna finns en överrepresentation av ungdomar med ett generellt risktagande beteendemönster i tonåren. Dessa ungdomar har druckit alkohol, provat narkotika och umgått med äldre personer i större utsträckning än andra ungdomar. Bland denna grupp ungdomar är det även betydligt vanligare med självrapporterade problem inom familjen och i skolan, utsatthet för mobbing och för stöld- och våldsbrott. Det verkar alltså som att ungdomar med en för övrigt problemfylld livssituation (som ungdomarna i vår undersökningsgrupp) även i högre grad är utsatta för sexuella kontakter från vuxna på Internet.

Ungdomarna har i störst utsträckning blivit erbjudna ersättning på Internet, på andra plats kommer krogen. Övriga kontaktsätt som nämndes var gatan, genom vuxna, genom kompisar, genom annons och genom eskortverksamhet. Det finns en statistiskt säkerställd skillnad mellan undersökningsgrupp och jämförelsegrupp när det gäller gatan och genom

kompisar för både tjejer och killar (och när det gäller killarna även genom vuxna). Detta tyder på att de ungdomar som har tagit emot ersättning för sexuella tjänster, och då framförallt tjejerna, befinner sig i miljöer där det förekommer bland ens kompisar att erbjudande om ersättning för sexuella tjänster ges. Ungdomarna i undersökningsgruppen uppger i högre grad än ungdomarna i jämförelsegruppen att de uppfattat erbjudandet som lockande. Skillnaden mellan grupperna var statistiskt säkerställd.

Missbruk

Våra informanter berättar om ett flertal vägar in i byte eller försäljning av sexuella tjänster. En av de vanligast förekommande berättelserna handlar om ungdomar som befinner sig i missbruksmiljöer. Det handlar om unga tonårstjejer, ofta med en låg självkänsla och en för övrigt problematisk livssituation som får kontakt med killar i övre tonåren. Ganska snabbt uppstår ett beroendeförhållande där tjejerna blir beroende av killarnas gillande för att få tillgång till alkohol och narkotika. Gränser kring intimitet och integritet förskjuts tills det att tjejerna befinner sig i en situation där de är sexuellt tillgängliga för alla killarna i gänget i utbyte mot droger.

För killar i missbrukskretsar ser situationen något annorlunda ut enligt våra informanter. Killarna får inte samma sexuella uppmärksamhet som tjejerna får. När det gäller killar i missbruksmiljöer har berättelserna ofta kommit att handla om killar som har ett ganska långt gånget missbruk. När det gäller killar gör informanterna ofta en koppling mellan graden av missbruk och utsatthet och byte eller försäljning av sexuella tjänster.

”Survival sex”

En annan grupp ungdomar som informanterna berättar om är ungdomar som är hemlösa eller på rymmen. Dessa ungdomar är ytterst utsatta och använder sig av sitt ”sexuella kapital” för att ”överleva”. Deras väg in i byte/försäljning av sexuella tjänster handlar om överlevnad, så kallat *survival sex*. Informanterna berättar om tjejer och killar, ofta i missbruk och som saknar eget boende. Ofta kan man inte betala hyra annat än med den egna kroppen. En informant berättar vidare att hon mött tjejer som har planerat att rymma hemifrån och fått kontakt med män på Internet som erbjudit sig att hjälpa tjejen med boende. Då de har mötts har mannen velat ha sex.

Sexuellt identitetssökande

Ett av de teman som återkommer oftast när det gäller killar och sexuella tjänster är sexuellt identitetssökande. Här talar informanterna ofta om unga killar som beskrivs som oerhört sökande och osäkra när det rör sig om den egna sexualiteten. Det sexuella identitetssökandet är ofta länkat till en negativ självbild och inte sällan till självdestruktivitet. Till skillnad från de killar som befinner sig i missbruksmiljöer uppges dessa killar få kontakter med män via Internet och krogen i större utsträckning. De beskrivs som mer aktivt uppsökande. Dessa killar har mycket gemensamt med de aktivt uppsökande sexuellt destruktiva ungdomar som informanterna berättar om.

Sexuell självdestruktivitet

Sexuellt självdestruktiva ungdomar utsätter sig sexuellt i syfte att nå ångestreducering. De beskrivs som mycket självdestruktiva. Den sexuella destruktiviteten är många gånger del av ett större självskadebeteende. Dessa ungdomar beskrivs i likhet med de sexuellt identitetssökande killarna i större utsträckning söka kontakt med män på Internet. Hos dessa ungdomar finns det ofta en underliggande tvångsmässighet. Det kan handla om återuppreppningstvång efter ett övergrepp eller annan form av tvång. Ofta är de män som man söker upp mycket destruktiva och många av våra informanter berättar att dessa ungdomar far mycket illa.

”Sugar daddies”

I våra telefonintervjuer berättade några informanter om ytterligare en väg in i byte och försäljning av sexuella tjänster. Dessa berättelser handlar om unga tjejer med svag framtidstro, låg självkänsla och med stort bekräftelsebehov. Dessa tjejer träffar äldre killar/män i 25-40 årsåldern med god ekonomisk situation. De blir till exempel utbjudna på krogen, får mycket pengar att röra sig med eller presenter. En del av tjejerna beskriver det som att en av killarna är deras pojkvän medan andra har relationer med flera olika män i ett gäng. Dessa tjejer får inte pengar efter varje gång de har haft sex med någon men de får alltid någon form av ersättning ibland får man pengar, ibland fina saker, kläder och så vidare.

Hallickar och underlättare

En del av de ungdomar som våra informanter har mött har haft någon som har lett dem in på vägen till försäljning och byte av sexuella tjänster. Få av våra informanter berättar om rena hallickförhållanden men flertalet vittnar om att det har funnits personer runt omkring ungdomen som har utnyttjat dennes sårbarhet och i olika hög utsträckning varit delaktig i den sexuella exploateringen. Det kan handla om: väninnor som redan har debuterat i någon form av gråzonsprostitution, pojkvänner, äldre män som man träffat på Internet, familjemedlemmar eller killar i gänget man umgås i.

Normaliseringsprocessen

Informanterna talar också om en normaliseringsprocess som en del av vägen in i byte eller försäljning av sexuella tjänster. I denna normaliseringsprocess har gränser gradvis förflyttats och den sexuella integriteten och intimiteten successivt förlorat värde. Att vara sexuellt tillgänglig för vem som helst eller att använda sig av sin sexualitet som en bytesvara blir till slut det ”normala”. Många gånger är det inte förrän man hamnar i en situation där man tvingas att söka hjälp som man börjar reflektera kring det som man gjort och varit utsatt för. Det som leder till att man söker hjälp kan handla om att man har blivit utslängd, misshandlad eller skadad på något annat sätt. Graden av utsatthet har lett

till att man inte längre kan hålla ihop sin livssituation. Problem blir synliga när det ”normala” inte längre är ”normalt”. I mötet mellan den enskilde ungdomen och våra informanter påbörjas en avnormaliseringsprocess.

4.6 Arenor för kontaktskapande och försäljning eller byte av sexuella tjänster

I detta kapitel presenteras resonemang kring de olika arenor som ungdomarna uppgivit befunnit sig på. Här tar vi också upp mönster kring hur olika vägar in i försäljning och byte verkar hänga ihop med olika arenor.

Internet

Internet uppges av våra respondenter i enkätundersökningen vara den vanligaste arenan för kontaktskapande för byte eller försäljning av sexuella tjänster. Bland de yrkesverksamma nämns Internet främst i samband med berättelser om de aktivt uppsökande sexuellt destruktiva tjejerna. Vid några tillfällen har det handlat om att personen ifråga har en sida på Internet där hon/han erbjuder sexuella tjänster mot ersättning. Mer vanligt förekommande är dock att det har handlat om att man har knutit kontakt med den som har givit ersättning på vanliga chatsiter eller communities.

Missbruksmiljöer

De ungdomar i vårt material som befinner sig i missbruksmiljöer löper, som tidigare påvisats, en stor risk att bli sexuellt exploaterade. Till skillnad från de ungdomar som tar kontakter via Internet tycks ingången i byte och försäljning av sexuella tjänster här vara än mer glidande och sällan i form av ett aktivt beslut. De ungdomar som hamnar i dessa miljöer beskrivs av våra informanter som ungdomar med bristande omsorg i hemmet och låg självkänsla. Missbruksmiljöer bör här förstås som miljöer där missbrukare vistas. Den initiala kontakten kan tas någon annanstans men leder sedan till missbruksmiljöer.

Prostitutionsstråk och stadscentra

Vi har från våra informanter fått berättelser om ungdomar som har befunnit sig på Rosenlundsgatan, Göteborgs prostitutionsstråk. För en del av ungdomarna har det varit där man har debuterat i försäljning eller byte av sexuella tjänster för andra har det varit senare i tid. Några av berättelserna handlar om tjejer som beskrivs som nyfikna på prostitutionsvärlden. Ofta har de då tillsammans med en väninna sökt sig till Rosenlundsgatan för att känna på hur det kan vara att befinna sig i en prostitutionsmiljö. Några av dessa tjejer har tagit en eller två kunder och sedan aldrig gjort om det. Andra berättelser handlar om tjejer som har varit mer etablerade i någon form av gråzonsprostitution.

Andra offentliga platser som omnämns av våra informanter är Centralstationen och Nordstan (ett köpcentrum i centrala Göteborg). I ett fåtal fall har den sexuella tjänsten utförts på dessa ställen. I de flesta fall beskrivs dessa platser som miljöer där ungdomar i

riskzon befinner sig och därmed som miljöer där personer med intention att utnyttja dessa ungdomars sårbara situation försöker att knyta kontakt med dem.

Sexklubb

Vi har ett fåtal berättelser om unga tjejer som har arbetat på sexklubb. Utöver det nämns vid två tillfällen att ungdomar själva har gått till sexklubb och där träffat personer som har givit dem ersättning för sexuella tjänster. Sexklubbarna beskrivs som slutna världar med en mycket stark gemenskap och social kontroll. Ett stort behov av uppmärksamhet och bekräftelse nämns som gemensamma nämnare för de tjejer med sexklubbserfarenhet som våra informanter träffat. Dessa tjejer har via sexklubben knutit kontakter med personer som har givit dem ersättning för sexuella tjänster.

Krogen

Krogen är en annan vanligt förekommande arena för kontaktskapande inför byte och försäljning av sexuella tjänster. Här finns det många olika berättelser. Det kan dels handla om sexuellt destruktiva ungdomar som går ut för att träffa män för att ha sex med, mot eller utan ersättning. Det kan också vara en arena för kontaktskapande, här kan såväl *sugar daddies* och missbrukare som medlemmar från den organiserade brottsligheten komma i kontakt med ungdomar i riskzon.

5. Sammanfattning

Den här studien är initierad och utförd av prostitutionsgruppen i Göteborg. Syftet med studien är att undersöka vilka faktorer som kan ha betydelse för inträde i byte/försäljning av sexuella tjänster samt att samla in och presentera kunskap kring vägar in i försäljning/byte av sexuella tjänster. Vår definition av försäljning och byte av sexuella tjänster är ett användande av sin sexualitet som ett medel för att få något som inte handlar om sexuell tillfredställelse. Oavsett om det handlar om kontant betalning, droger, saker, social acceptans eller vuxenkontakt. Frågeställningarna är: 1.) I vilken omfattning uppger ungdomar i Göteborg med omnejd att de har erfarenheter av att sälja och/eller byta sexuella tjänster? 2.) Vad kännetecknar/särskiljer gruppen ungdomar som uppger att de har erfarenhet av att sälja och/eller byta sexuella tjänster från gruppen som saknar/inte har uppgivit att de har dessa erfarenheter? 3.) Vilka vägar in i försäljning och/eller byte av sexuella tjänster berättar de svarande om? 4.) Vilka arenor för kontaktskapande och försäljning och/eller byte av sexuella tjänster förekommer bland de svarande?

Studien består av två delstudier: en elektronisk enkätundersökning riktad till ungdomar över 18 år bosatta i Västra Götalands län samt en intervjustudie med yrkesverksamma som i sin praktik mött ungdomar som har erfarenhet av att sälja eller byta sexuella tjänster.

Av de 876 ungdomar som ingår i vår enkätstudie svarar 80 personer att de någon gång utfört sexuella handlingar mot någon form av ersättning. Detta motsvarar 9,1 procent av samtliga respondenter. Av dem var 43 killar (det vill säga 11,4 procent av samtliga

killar) och 37 tjejer (det vill säga 7,4 procent av samtliga tjejer). I jämförelse med tidigare nordiska undersökningar med en prevalens på omkring 1 procent är det i vårt material en större grupp ungdomar som uppger att de har tagit emot ersättning för sexuella tjänster.²⁴ Vårt resultat ska inte tolkas som att 9,1 procent av ungdomarna i Västra Götalands län har erfarenhet av att ta emot ersättning för sexuella tjänster. Det större antalet kan förklaras med att vår studie inte har genomförts i en normalpopulation. Vi har med all sannolikhet en överrepresentation av ungdomar med erfarenhet av att sälja och eller byta sexuella tjänster bland våra respondenter. Alla våra informanter hade inledningsvis uppgivit att de har erfarenhet av att möta ungdomar som någon gång har sålt eller bytt sexuella tjänster. För vissa informanter rörde det sig om enstaka personer, för andra var det relativt vanligt bland de ungdomar man jobbar med. De allra flesta informanterna beskriver bytesförhållanden och otydliga transaktioner som det vanligast förekommande bland de ungdomar de möter. Få talar om ungdomarnas erfarenheter som prostitution. Våra informanter har i störst utsträckning erfarenhet av att möta tjejer med erfarenhet av att sälja eller byta sexuella tjänster. I vårt kvantitativa material är antalet killar som uppger att de har tagit emot ersättning för sexuella tjänster något fler än antalet tjejer (11,4 procent av samtliga killar och 7,4 procent av samtliga tjejer uppger att de har sådana erfarenheter). Detta kan tolkas som ett resultat av att prostitution och dess gråzonsfenomen många gånger ses som ett könsspecifikt fenomen. Prostitutionen blir könsbestämd, det vill säga vi känner bara igen det som prostitution när det är en man som köper och en kvinna som säljer. Detta leder till ett osynliggörande av unga män med erfarenhet av sexsäljande.

Den vanligaste ersättningen för sexuella tjänster bland såväl de killar som de tjejer som ingår i enkätundersökningen är pengar. Näst vanligast ersättning är alkohol och droger för tjejerna och alkohol och droger samt aktiviteter för killarna. Både tjejerna och killarna har tagit emot ersättning för en mängd olika sexuella handlingar. Mer eller mindre alla sexuella handlingar som nämns i enkäten, utom samlag, uppges i större utsträckning ha utförts av killarna. Första gången de fick ersättning för en sexuell tjänst var ungdomarna omkring 16,5 år. Både bland tjejerna och killarna var det vanligast att den som hade givit ersättning för den sexuella tjänsten var en man. Cirka en tredjedel av killarna som svarat på frågan uppgav dock att de fått ersättning av kvinnor. Vidare var det vanligast, bland både tjejerna och killarna, att personen som givit ersättning var mellan 25-35 år.

Ytterst få av de ungdomar vars berättelser informanterna delgivit oss har befunnit sig på kända prostitutionsarenor. Det allra vanligaste sättet att komma i kontakt med den som gav ersättning, för både tjejerna och killarna, var via Internet. På andra plats för tjejerna kom ”genom kompisar” följt av ”på krogen”. För killarna kom ”på krogen” på andra plats följt av ”genom kompisar”. Informanterna nämner även missbruksmiljöer, sexklubbar, Centralstationen och Nordstan som miljöer där ungdomar i riskzon befinner sig och därmed som miljöer där personer med intention att utnyttja dessa ungdomars sårbara situation försöker att knyta kontakt med dem.

Många av informanterna talar om en glidning in i försäljning av sexuella tjänster. Denna glidning sker i form av en normaliseringsprocess som har en inverkan på självbilden och

---

²⁴ Svedin & Priebe (2004), Hegna & Pedersen (2002)

förhållandet till den egna sexualiteten. Denna normaliseringsprocess består av ett gradvis förflyttande av gränser som leder till att den sexuella integriteten och intimiteten successivt förlorar värde. Att vara sexuellt tillgänglig för vem som helst eller att använda sig av sin sexualitet som en bytesvara blir till slut det ”normala”. Att befinna sig i en miljö där försäljning av sexuella tjänster framstår som ett möjligt alternativ är en förutsättning för att denna normaliseringsprocess ska komma till stånd. Informanterna menar att det många gånger inte är förrän ungdomarna hamnar i en situation där de tvingas att söka hjälp som de börjar reflektera kring det som de gjort och varit utsatta för. Det som leder till att man söker hjälp kan handla om att man har blivit utslängd, misshandlad eller skadad på något annat sätt. Graden av utsatthet har lett till att man inte längre kan hålla ihop sin livssituation. Problem blir synliga när det ”normala” inte längre är ”normalt”. I mötet mellan den enskilde ungdomen och våra informanter påbörjas en avnormaliseringsprocess.

Vilka ungdomar är det då som har dessa erfarenheter? Gruppen ungdomar som har tagit emot ersättning för sexuella tjänster skiljer sig på ett flertal områden från de ungdomar som inte har sådana erfarenheter. Vi ser två tydliga områden där vår undersökningsgrupp skiljer sig från jämförelsegruppen. Det ena är livssituationen och det andra är de sexuella erfarenheterna.

Ungdomarnas livssituation präglas, i jämförelse med jämförelsegruppen, av ett mer utagerande och gränsöverskridande beteende, en sämre psykisk hälsa och ett något svagare socialt nätverk. Vad gäller ungdomarnas sexuella erfarenheter så skulle man kunna beskriva det som att ungdomarna lever, vad man i tidigare forskning kallat för, ett påtagligt sexualiserat liv. De uppger att de har haft en tidig samlagsdebut, många sexpartners, erfarenheter av många olika sexuella handlingar, hög porrkonsumtion och så vidare. Vi ser också ett sexuellt risktagande hos ungdomarna i vår undersökningsgrupp. Med sexuellt risktagande avser vi att man i lägre grad än övriga ungdomar skyddar sig vid sexuella kontakter. Vi har en överrepresentation av ungdomar som har haft sex med, eller är starkt attraherade av personer av samma kön i vårt material. Drygt 40 procent av tjejerna och 50 procent av killarna i vår undersökningsgrupp uppger att de har haft samlag med en person av samma kön. Att en relativt stor grupp ungdomar uppger att de har haft sex med en person av samma kön har troligen delvis att göra med att en del av våra respondenter besvarat vår enkät via Quiser, ett community för HBT-personer.

Ett av de teman som återkom oftast hos våra informanter var frånvaro av goda vuxenkontakter och vuxenstöd bland ungdomarna i fråga. Man talar om det i termer som anknytningsproblem, bristande omsorg, frånvarande föräldrar, avsaknad av stabila familjeförhållanden eller avsaknad av nätverk som skyddar mot utsatthet.

Ett annat ofta återkommande tema är att flertalet av de ungdomar informanterna berättar om har bevittnat eller varit utsatta för våld eller övergrepp inom familjen. Informanterna talar om incestproblematik men också om att ungdomarna kan ha varit utsatta för sexuella övergrepp i form av till exempel våldtäkt i tidiga tonår. Vad gäller ungdomarna som besvarat enkätundersökningen så har ungdomarna i undersökningsgruppen i hög grad varit utsatta för sexuella handlingar mot sin vilja, detta gäller såväl tjejerna som

killarna. De har också i högre grad än ungdomarna i jämförelsegruppen utsatt andra för övergrepp.

Det andra stora temat rörande bakgrund, nämligen låg självkänsla, ser våra informanter mer som en följd av ovan nämnda riskfaktorer. De flesta av informanterna beskriver de här ungdomarna som extra utsatta på grund av ett stort behov av bekräftelse och gemenskap. Bekräftelsebehovet och den låga självkänslan beskrivs som de enskilt största riskfaktorerna för att hamna i sammanhang där man blir utnyttjad och skadad. Ett annat tema som informanterna lyfter är självdestruktivitet och självskadebeteende. Några av de ungdomar som våra informanter mött beskrivs som mycket självdestruktiva. En del av dessa ungdomar har varit utsatta för sexuella övergrepp, ofta i tidiga tonår och därefter blivit risktagare i sexuella situationer. Att vara risktagare i sexuella situationer kan ta sig uttryck i ett aktivt uppsökande av destruktiva män eller destruktiva situationer. För många av de tjejer som aktivt sökte upp män för sex för eller utan ersättning hade det en ångestreducerande funktion. Informanterna berättar även om att annat självskadebeteende utöver sexuell självdestruktivitet förekommer hos de ungdomar som de träffar.

Rörande vägar in i försäljning och byte av sexuella tjänster så ser vi att ungdomarna i undersökningsgruppen i mycket högre grad än ungdomarna i jämförelsegruppen fått erbjudanden om ersättning för sexuella handlingar. Våra informanter berättar om ett flertal vägar in i byte eller försäljning av sexuella tjänster. En av de vanligast förekommande berättelserna handlar om ungdomar som befinner sig i missbruksmiljöer. Det handlar om unga tonårstjejer, ofta med en låg självkänsla och en för övrigt problematisk livssituation, som får kontakt med killar i övre tonåren. Ganska snabbt uppstår ett beroendeförhållande där tjejerna blir beroende av killarnas gillande för att få tillgång till alkohol och narkotika. Gränser kring intimitet och integritet förskjuts tills det att tjejerna befinner sig i en situation där de är sexuellt tillgängliga för alla killarna i gänget i utbyte mot droger. När det gäller killar gör informanterna ofta en koppling mellan graden av missbruk/utsatthet och byte eller försäljning av sexuella tjänster. De flesta killar som har tagit emot ersättning för sexuella tjänster har haft ett ganska gravt missbruk. En annan grupp ungdomar som informanterna berättar om är ungdomar som är hemlösa eller på rymmen. Dessa ungdomar är ytterst utsatta och använder sig av sitt "sexuella kapital" för att få husrum och mat, deras väg in i byte/försäljning av sexuella tjänster handlar om "överlevnad", så kallat *survival sex*.

Ett av de teman som återkommer oftast när det gäller killar och sexuella tjänster är sexuellt identitetssökande. Här talar informanterna ofta om unga killar som beskrivs som oerhört sökande och osäkra när det rör sig om den egna sexualiteten. Till skillnad från de killar som befinner sig i missbruksmiljöer uppges dessa killar som mer aktivt uppsökande. En annan väg in i försäljning och byte av sexuella tjänster är ett självdestruktivt beteende av vilket sexualiteten är en del. Detta beteende kan övergå i byte eller försäljning av sexuella tjänster. Sexuellt självdestruktiva ungdomar utsätter sig sexuellt i syfte att nå ångestreducering. Den sexuella självdestruktiviteten är många gånger del av ett större självskadebeteende. Dessa ungdomar beskrivs i likhet med de sexuellt identitetssökande killarna i hög utsträckning vara mer aktivt uppsökande. Hos

dessa ungdomar finns det ofta en underliggande tvångsmässighet. Det kan handla om återupprepnings tvång efter ett övergrepp eller annan form av tvång.

En del av de ungdomar som våra informanter har mött har haft någon som har lett dem in på vägen till försäljning och byte av sexuella tjänster. Få av våra informanter berättar om rena hallickförhållanden men flertalet vittnar om att det har funnits personer runt omkring ungdomen som har utnyttjat dennes sårbarhet och i olika hög utsträckning varit delaktig i den sexuella exploateringen. Det kan handla om pojkvänner, äldre män som man träffat på Internet, familjemedlemmar, vänner som redan har debuterat i någon form av gråzonprostitution eller killar i gänget man umgås i.

Trots att ungdomar med erfarenhet av att byte eller sälja sexuella tjänster är en heterogen grupp finns det även tydliga samband inom gruppen. I slutdiskussionen vill vi lyfta några av dessa samband samt placera det undersökta fenomenet i en vidare kontext.

6. Diskussion

Denna studie handlar om ungdomars försäljning och byte av sexuella tjänster. Vi har genom två olika metoder, intervju och enkät undersökt vägar in i försäljning och byte av sexuella tjänster, samt vilka faktorer som kännetecknar och särskiljer de ungdomar som har dessa erfarenheter. I studien beskriver vi en grupp ungdomar som ser på och använder sig av sin sexualitet som en bytesvara för att få något som inte handlar om egen sexuell njutning. Dessa transaktioner, sexuella handlingar mot ersättning, sker i en gråzon kring det som traditionellt sett benämns som prostitution. Trots att ungdomarna själva eller de yrkesverksamma som möter dem inte väljer att benämna försäljningen/bytet som prostitution så är det likväl handlingar som är skambelagda och potentiellt stigmatiserande. Det handlar om sexuella handlingar med andra mål än sexuell njutning, något som försiggår i sexualitetens gränstrakter. Många av de yrkesverksamma som vi har mött upplever det som komplicerat att tala med ungdomar om dessa erfarenheter. Speciellt då de inte är uttalade, utan rör sig om misstankar från den yrkesverksammes sida. Hur ställer man frågan utan att kränka ungdomen i fråga? Informanterna uttrycker en rädsla för att det ska ha en stigmatiserande effekt att benämna det som ungdomarna gjort som byte eller försäljning av sexuella tjänster när det som ungdomen varit med om finns i gråzonen mellan ömsesidig sexualitet och prostitution. Ett annat tecken på ämnets extrema känslighet är de svårigheter vi stötte på då vi sökte efter informanter med erfarenhet av försäljning och byte av sexuella tjänster. Samtliga de personer som vi kom i kontakt med drog sig på olika sätt ur innan intervjun skulle äga rum.

Att beskriva ett gråzonfenomen som detta är komplext, inte minst med tanke på att fenomenet utöver sin stigmatiserande natur är mångfacetterat. För några av ungdomarna är bytet eller försäljningen av sexuella tjänster vägen in i ett mer etablerat sexsäljande, ett första steg i prostitutionskarriären. För andra är det något som man gjort under en tid och sedan lämnat bakom sig, dock har dessa erfarenheter i de fall vi fått ta del av dem satt sina spår. Vi vill inte heller utesluta att försäljningen eller bytet för vissa av ungdomarna kan ha varit del av ett experimenterande med sin sexualitet.

Vad kan vi dra för slutsatser efter att ha studerat ungdomars erfarenhet av att sälja och byta sexuella tjänster? Ett av de tydligaste resultaten handlar om det som särskiljer och kännetecknar gruppen ungdomar med sådana erfarenheter. Både enkätstudien och intervjustudien visar entydigt att det är en speciell grupp ungdomar som uppger att de har sålt eller bytt sexuella tjänster. Det som särskiljer dessa ungdomar från andra är såväl sociala och emotionella som psykologiska faktorer. Vi ser två tydliga mönster hos ungdomar som uppger att de tagit emot ersättning för sexuella tjänster. Det första mönstret handlar om att ungdomarna lever och har levt påtagligt sexualiserade liv, i form av en tidig sexualdebut, ett intensivt sexualliv med fler partners och erfarenheter av fler olika sexuella aktiviteter. Några uppger också att de på olika sätt förgripit sig på andra ungdomar. Det andra mönstret kännetecknas av utagerande, prövande och gränsöverskridande beteende i form av till exempel missbruk och kriminalitet. Dessa resultat fördjupas, nyanseras och förklaras till viss del under våra intervjuer. De yrkesverksamma som mött dessa ungdomar i behandlingsrum, på socialkontor och på ungdomsinstitutioner berättar om en grupp ungdomar som många gånger försummas såväl omsorgsmässigt som känslomässigt. Här uppger man även psykologiska och emotionella faktorer som särskiljer dessa ungdomar från andra. Bristande omsorg och svagt vuxenstöd har, enligt informanterna, lett till låg självkänsla, problem med gränssättning och svårigheter med att etablera varaktiga sociala kontakter. Informanterna uttrycker att det många gånger handlar om ungdomar som har ett icke tillgodosett behov av att bli sedda, älskade och omhändertagna. Ungdomarna uttrycker ofta själva i mötet med våra informanter en besvikelse över att ha blivit svikna av vuxenvärlden.

Ungdomar befinner sig i en period som är fylld av konkreta problem, frågor och känslomässiga upplevelser varav vissa kretsar kring sexualitet och kön. På samma gång är de utsedda till att vara en projektduk för vuxna människors begär efter ungdomlighet. Tidigare forskning visar att de ungdomar som har en problematisk och konfliktfylld familjebakgrund och uppväxt generellt sett oftare utsätts för olika former av sexuell exploatering av vuxna och jämnåriga. De ungdomar som i vår studie uppgett att de har tagit emot ersättning för sexuella tjänster har också oftare fått förslag på och erbjudanden om ersättning för sexuella handlingar från människor i sin omgivning, de har i högre grad varit utsatta för sexuella övergrepp och betalt sexuellt utnyttjande. Vi hävdar inga kausala samband mellan de mönster och faktorer som kännetecknar vår undersökningsgrupp och byte eller försäljning av sexuella tjänster. Vi kan dock se att ungdomar i riskzon för att hamna i prostitutionsliknande förhållanden tycks vara samma grupp ungdomar som beskrivs vara i riskzon för att hamna i kriminalitet, missbruk och olika former av offerpositioner.

Är gråzonsprostitution helt och hållet ett individuellt problem? Ett alltför starkt fokus på destruktiva upplevelser och bristande omsorg under barndomen osynliggör det omgivande samhällets betydelse för prostitution och prostitutionsliknande förhållandes existens. Fenomenet ungdomars försäljning och byte av sexuella tjänster existerar inte i ett historiskt, kulturellt och socialt vakuum. Det finns ett flertal strukturella faktorer som påverkar dessa ungdomars situation och handlingar.

Prostitution är kanske världens äldsta kvinnoförtryck, begreppet prostitution är dock inte essentiellt utan en social konstruktion vars innehåll varierar i olika kulturer och förändras över tid. Vi har tidigare beskrivit relationen mellan försäljning/byte av sexuella tjänster och ömsesidiga sexuella förbindelser som en variabel som sträcker sig över en skala. Övergången från det normala till det avvikande är ofta glidande och alltid beroende av vilka kriterier som används i den sociala definitionsprocessen. Den sociala definitionsprocessen styrs av normer och normativa förväntningar på tjejers respektive killars sexualitet. Därmed kan en ung tjejs försäljning eller byte av sexuella tjänster komma att uppmärksammas av personer i hennes omgivning medan en ung killes försäljning och byte av sexuella tjänster förblir ouppmärksammas.

Järvinen talar, inspirerad av Foucault, om den osynlige parten, den Andre, den som utestängs från den hegemoniska diskursen.²⁵ Att närma sig fenomenet ungdomars försäljning och byte av sexuella tjänster handlar om att förstå och synliggöra både den som passar in i mönstret och den som inte passar in, den som riskerar att bli den Andre. Killar som säljer och byter sexuella tjänster kommer ofta att bli osynliggjorda då de inte passar in i den hegemoniska diskursen kring prostitution. Att bli osynliggjord kan i detta sammanhang å ena sidan innebära att man blir lämnad ensam med sina upplevelser och problem. Å andra sidan kan det innebära att man lyckas undvika den stämpling och stigmatisering som i förlängningen kan få förödande konsekvenser för ens självbild och självkänsla. Kvinnors sexualitet har i ett historiskt perspektiv beskrivits som väsentligen passiv.²⁶ Kvinnans sexualitet har betraktats som en avspeglning av mannens lust. Även om denna syn på kvinnors sexualitet har kritiserats och dekonstruerats så sker fortfarande en normalisering av att unga kvinnor underordnar sig unga mäns sexuella begär. Prostitution, pornografi och sexuellt våld är alla del av ett kontinuum, det finns ingen skarp gräns mellan respektive fenomen. De är alla i hög grad uttryck av mäns sexuella dominans över kvinnor. Fenomenet ungdomar som säljer och byter sexuella tjänster kan knappast uppfattas som särskilt från andra könsmissiga konnotationer. Historiskt sett har det näst intill uteslutande varit den prostituerade kvinnan som har skambelagts och stötts ut ur samhällets gemenskap, inte mannen, vare sig som köpare eller säljare. Manlig prostitution med män som köpare var, under senantiken och medeltidens första sekel, lika omfattande som kvinnlig prostitution.²⁷ Trots att det finns många historiska och samtida exempel på män som säljer sex talar man oftast om prostitution som ett könsspecifikt fenomen, ett fenomen som berör kvinnor. Det finns ingen manlig motsvarighet till den lösaktiga kvinnan, den sexuellt äventyrlige mannen har ofta högt anseende. Stigmat fastnar inte på honom.

I diskussionen har vi velat belysa fenomenet ungdomars byte/försäljning av sexuella tjänster inneboende heterogenitet och samtidigt lyfta de samband vi ser inom gruppen ungdomar som har sådana erfarenheter. Vi har också placerat fenomenet i en vidare kontext och diskuterat hur kön och makt påverkar vad som uppmärksammas som problematisk respektive oproblematiskt vad gäller unga mäns och kvinnors sexualitet.

---

²⁵ Järvinen, M. (1998) "Att konstruera och dekonstruera sociala problem"

²⁶ Giddens, A. (1992) "Intimitetens omvandling – sexualitet, kärlek och erotik i det moderna samhället"

²⁷ Stahlman, B. (1998) "Könsrollernas maskerad"

Efterord

Med dessa resultat i hand, vilka tankar har vi om vidare arbete med dessa frågor? I efterordet vill vi tala om något som ofta kommit upp i våra intervjuer med yrkesverksamma, nämligen hur man som vuxen kan närma sig ungdomar med frågor kring deras erfarenhet av byte eller försäljning av sexuella tjänster. Många av våra informanter har uttryckt att de initialt upplevt detta som svårt och problematiskt. De flesta uppger att de talar med de ungdomar de möter om sexualitet och om sexuell exploatering, men få uppger att de har haft ett speciellt fokus på byte eller försäljning av sexuella tjänster. Ett flertal av informanterna är vana vid att möta ungdomar som har varit utsatta för sexuella övergrepp. De har utvecklat förmågan att se signaler och de har kompetens för att arbeta med dessa frågor. Att tala med ungdomar om sexuella övergrepp ses av några av dessa informanter som mindre komplicerat då frivillighetsdimensionen inte finns med på samma sätt som den gör vid byte eller försäljning av sexuella tjänster. Dessa informanter menar att det ofta är mer skamfyllt för ungdomarna att ha utsatt sig själv, att ha sålt sig själv. Följaktligen blir detta då också svårare att tala om.

Det sexuella är ofta en del av ungdomarnas större problematik. Om den yrkesverksamme inte känner sig bekväm med att ställa frågor till ungdomen om sådana erfarenheter leder det ofta till att fokus hamnar på andra delar av problematiken. Endast för ett fåtal av de ungdomar som våra informanter har mött har haft kontakt initierats på grund av att de har sålt eller bytt sexuella tjänster. Det är istället något som kommit upp inom ramen för en redan etablerad kontakt. Sexualmoral, skam, skuld och stigmatisering är teman som informanterna återkommer till genom våra intervjuer. För att kunna närma sig frågan om ungdomars byte och försäljning av sexuella tjänster måste informanterna våga möta sina egna föreställningar om vad det innebär att sälja eller byta sex mot ersättning. Många av de informanter som hittat rutiner för att tala med ungdomar om dessa frågor uppger att de inledningsvis vårdades inför hur man skulle tala om det som man upplevde som ett oerhört känsligt ämne.

Även om man inledningsvis har haft svårt att tala om byte och försäljning av sexuella tjänster har de flesta av våra informanter dock vågat närma sig de ungdomar som de möter med den här typen av frågor. Ungdomarna har i många fall själva uttryckt en besvikelse över en vuxenvärld som de upplever har svikit dem. Trots att de många gånger har haft tidiga kontakter med socialtjänst och övrig hjälpapparat så uppger ungdomarna att ingen vågat närma sig problemet, detta trots att man upplever sig ha sänt ut tydliga signaler om ett hjälpbehov.

Ramen för de samtal som våra informanter haft ser olika ut, beroende på vilken profession man har och i vilken kontext man möter ungdomarna. Våra informanter har olika långa kontakter med sina klienter, de jobbar med allt från uppsökande arbete och behandlingsarbete till myndighetsutövande arbete. De arbetar på ungdomsmottagningar, i skolmiljö, på behandlingshem, socialkontor etcetera. I vårt material finns en mångfald av erfarenheter rörande möten med ungdomar som har sålt eller bytt sexuella tjänster. Vissa är knutna till specifika arbetsplatser och till informantens profession, andra är mer generella. De faktorer som informanten menar påverkar samtalet kan delas in i

strukturella förutsättningar och relationsbundna förutsättningar. De strukturella förutsättningarna kan handla om personalbrist, verksamhetens ramar, tidsbegränsning och så vidare. De relationsbundna förutsättningarna handlar om förtroende från ungdomens sida, osäkerhet eller okunskap hos den yrkesverksamma, språkbruk och så vidare. De flesta av våra informanter betonar vikten av att inte vara fördömande eller moraliserande i mötet med ungdomen, många gånger har ungdomen begränsade erfarenheter av att föra öppna och förtroliga samtal med vuxna. Just därför betonar informanterna vikten av att bygga upp en god relation och ett gott förtroende. Det som skiljer sig mellan informanterna på grund av profession, arbetsplats och metod överskuggas av det som de har gemensamt. Det man återkommer till i intervjuerna är vikten av att finnas där, att orka lyssna, att tala så att ungdomen förstår att den yrkesverksamme förstår och att våga vara redo för att ta emot det som kanske kommer.

En av prostitutionsgruppens tankar med att göra den här studien var att lyfta frågan om ungdomar som säljer och byter sexuella tjänster, och då framförallt bland yrkesverksamma som möter ungdomar i sitt dagliga arbete och bland beslutsfattare. Vi inledde studien med att konstatera att det för att kunna motverka att människor hamnar i prostitution behövs olika förebyggande insatser, speciellt då insatser riktade mot unga. Vi hoppas att vår studie ska kunna vara del i att utveckla förebyggande strategier mot sexuell exploatering av ungdomar. Detta genom ett tillförande av ny kunskap kring gruppen unga med erfarenhet av att sälja eller byta sexuella tjänster men också som en inspirationskälla till ett framtida arbete med metodutveckling kring ämnet.

”Det är ju svåra ämnen. Men alltså det är ju ungdomarna som lärt mig att jag måste, det kan jag ju lugnt säga. När jag började träffa de första ungdomarna så satt jag där och tänkte: hur ska jag göra det här? Jag fattade ju att något sådant förekom, men jag höll på att slå knut på mig själv för att ställa frågan utan att ställa den. När man väl fått igång samtalet och kunnat börja prata med en ung person då kan jag fråga: hur skulle jag ha sagt då? Och alla säger konsekvent – Men fråga mig bara!

Mats, psykolog inom narkomanvården

Referenser

Tryckta källor

Asgeirsdottir, BB (2001) *Survival sex in the youth population on Iceland*, Opublicerad data

Backman, J (1998) *Rapporter och uppsatser*, Lund: Studentlitteratur

Bakken, A (1998) *Ungdomstid i storbyen*, NOVA Rapport 7/98 Oslo: Norsk Institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring

Borg et al (1981) *Prostitution, beskrivningar, analys, förslag till åtgärder*, Helsingborg: Liber förlag

BRÅ 2006:7 (2006) *Ungdomar och brott åren 1995-2005*, (Rapport 2006:7) Stockholm: Brottsförebyggande Rådet Information och förlag

BRÅ 2007:1 (2007) *Vuxnas sexuella kontakt med barn via Internet, omfattning, karaktär, åtgärder* (Rapport 2007:1) Stockholm: Brottsförebyggande Rådet Information och förlag

Cyberhus (2008) *Unge – køb og salg af sex på nettet* Århus kommune

Dahl, A (1990) *Traek af den mandlige prostitution*, Köpenhamn: Sobro Offset

Edgardh, K (2001) *Adolescent Sexuality and Sexual Abuse – A Swedish Perspective*, Doktorsavhandling, Karolinska Institutet, Stockholm

Eskild, A Kvaem, I.L & Nilsen, B (1989) *Utbredelser av risikoatfard for HIV blant ungdom i drift*, Tidsskrift for den norske laegeforeningen 1989; 109: 1618 - 21

Eriksson, N (2006) *Sex män säljer sex – nöje blir funktion* RFSL Rådgivningen Skåne: Rapportserie 2005:1

Fender, E & Hvitfeldt, T (2007) *Skolelevers drogvanor 2007*, (Rapport nr 108) Stockholm: Centralförbundet för Alkohol och Narkotikaupplysning

Flink, J, Pettersson, E, Sjögren, T (2004) *Sexuellt utespring sa Skå-Gustav på sin tid – en studie om flickor och prostitution*, Göteborg stad: Prostitutionsgruppen

Forsberg, M (2006) *Ungdomar och sexualitet*, (Rapport 2006:18) Stockholm: Statens folkhälsoinstitut

Forsberg, Margareta (2000) *”Ungdomar och sexualitet – en kunskapsöversikt år 2000”* Rapport 2000:15, Folkhälsoinstitutet

- Giddens, A (1992) *Intimitetens omvandlingar – sexualitet, kärlek och erotik i det moderna samhället* Bokförlaget Nya Doxa
- Glasgow, D (et al.) (1994) *Evidence, Incidence, Gender and Age in Sexual Abuse of Children Perpetrated by Children*, Child Abuse Review, vol 3, no 3
- Green, J.M, Ennett, S.T & Ringwalt, C.L (1999) *Prevalence and correlates of survival sex among runaway and homeless youth*, American Journal of Public Health, 1999 September; 89(9): 1406–1409
- Grytbakk, Anne & Borgenstrand, Jannicke H (2004) *Følelser i drift, Om ungdom under 18 år som selger/bytter seksuelle tjenester i Trondheim*, (Arbeitsrapport Nr 17)Trondheim: BUS Midt-Norge
- Hammarén N & Johansson, T (2002) *Könsordning eller könsoordning – ungdomens sexuella landskap*, Göteborg: Centrum för kulturstudier
- Hedin, U-C & Månsson, S-A (1998) *Vägen ut – om kvinnors uppbrott ur prostitutionen*, Stockholm: Carlsson Bokförlag
- Hegna, K & Pedersen, W (2002) *Sex for overlevelse eller skyggebilder av kjaerlighet* (NOVA rapport 5) Oslo: Norsk Institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring
- Herlitz, C (2003) *Ta ingen skit – erfaringer från ett arbete mot sexuella trakassier bland elever på mellanstadiet i Falu kommun*
- Holm Thomsen, C (2004) *Anbragte unge, seksualitet og prostitutionslignende relationer*, Vejle: VFC Socialt Udsatte og Kompetencecenter Prostitution
- Holm Sørensen, M & Nørrelykke, ML (2006) *Betalt seksuel udnyttelse af socialt udsatte unge*, København: VFC Socialt Udsatte og Kompetencecenter Prostitution
- Hägström-Nordin, E (2005) *Words apart? – Sexual behaviour, contraceptive use and pornography consumption among young women and men*, Uppsala, Doktorsavhandling Uppsala Universitet
- Høigård, C & Finstad, L (1986) *Bakgater- om prostitusjon, pengar och kjærlighet*, Oslo: Pax förlag
- Isachsen, M, Gjerpi, R & Jessen L (1996) *Prostitusjonsdebut* Oslo: Pro Sentret, Oslo Kommune
- Jessen, L (1998) *Early entry into prostitution*, Oslo: Pro Sentret, Oslo Kommune

Jordheim Larsen, C & Pedersen, W (2005) "Bytte, kjærlighet, overgrep : seksualitet blant ungdom i randsonen (NOVA Rapport 10/05), Oslo: Norsk Institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring

Järvinen, M (1990) *Prostitution i Helsingfors – en studie i kvinnokontroll*, Åbo: Åbo Akademi

Järvinen, M (1998) *Att konstruera och dekonstruera sociala problem*, I: Kongstad, A, Kyvsgaard, A & Storgård, S (Red.): *Kvinder på randen*, Århus: Aarhus Universitetsforlag

Kipke, M.D, O'Connor, S, Palmer, R & MacKenzie, R.G (1995) *Street youth in Los Angeles – profile of a group at high risk of HIV infection*, Archives of Pediatric Adolescence Medicine 1995, May;149(5):513-9

Kjellgren, C (2000) *Ungdomar som förgriper sig sexuellt*, Expertrapport, Stockholm: Socialstyrelsen

Lalander, I, Pettersson, T & Tiby, E (red.) (2003) *Femininiteter, maskuliniteter och kriminalitet*, Lund: Studentlitteratur

Laqueur, T (1994) *Om könnens uppkomst – hur kroppen blev kvinnlig och manlig*, Stockholm: Brutus Östlings bokförlag Symposium

Lautrup, C & Heindorf, J (2003) *Mandlig prostitution - en interviewundersøgelse*, Köpenhamn: VFC Socialt Udsatte

Lewin, B (red.)(1998) *Sex i Sverige – om sexuallivet i Sverige 1996*, Stockholm: Folkhälsoinstitutet 1998:11

Medierådet (2005) *Ungar och media 2005. Fakta om barns och ungas användning och upplevelser av medier*, Stockholm: Medierådet, Utbildnings- och kulturdepartementet,

Medierådet (2006). *Ungar och media 2006. Fakta om barns och ungas användning och upplevelser av medier*, Stockholm: Medierådet, Utbildnings- och kulturdepartementet.

Mossige, S (2001) *Ungdoms holdninger till sexuella krenkelses og overgrepp. Ungdommers oppfatning av barn som legitime mål for seksuelle handlingar*, (NOVA rapport 16/01), Oslo: Norsk Institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring

Månsson, S-A & Daneback, K, (2008) "Internetforskning" i "Forskningsmetodik för socialvetare", Opublicerat manuskript, Göteborgs Universitet, Institutionen för Socialt Arbete

Nyman A, Risberg, O & Svensson, B (2001) *Unga förövare – sexuella övergrepp och behandling*, Stockholm: Rädda Barnen 2001

Näslund, J & Ahlgren, T (2006) *Att sälja sex mot ersättning – en kartläggning av ungdomars attityder och erfarenheter av att sälja sex*, Opublicerat manuskript, Luppen kunskapscentrum, Jönköping

Ramström, J (1983) *Narkomani: Orsaker och behandling*, Stockholm: Tiden

Rogala, C & Tydén, T (2003) *Does pornography influence young women's sexual behavior?*, Women's Health Issues 13, 39-43

Ross, W, M, Månsson, S-A, Daneback, K & Tikkanen, R (2005) *Biases in Internet sexual health samples: comparison of an internet sexuality survey and a national health survey in Sweden*, Social Science & Medicine 61 2005

SAFT (2003) *Barnens eget liv på Internet – en undersökning om hur barn och ungdomar använder Internet*, Rapport från SAFT (Safety, Awareness, Facts and Tools) projektet – ett EU projekt för säkrare användning av Internet bland barn och ungdomar. Stockholm: Medierådet, Utbildnings- och kulturdepartementet.

Skeggs, Beverly (1999) *Att bli respektabel*, Göteborg: Daidalos

Socialstyrelsen (2007) *Kännedom om prostitution 2007*, Stockholm: Socialstyrelsen

Solevåg, A & Isachsen, M (1993) *Gutteprostitusjon*, Oslo: Pro Senteret, Oslo Kommune

SOU 1977:01 (1977) *Prostitutionen i Sverige*, Stockholm: Socialdepartementet

SOU 1995:15 (1995) *Könshandeln - Betänkande av 1993 års prostitutionsutredning*, Stockholm: Socialdepartementet

SOU 2004:71 (2004) *Sexuell exploatering av barn i Sverige* Stockholm: Socialdepartementet

SOU 2006:77 (2006) *Ungdomar, stress och psykisk ohälsa – analyser och förslag till åtgärder*, Stockholm: Socialdepartementet

Stahlman, B (1998) *"Könsrollernas maskerad"* Lund: Studentlitteratur

Svedin, CG och Priebe, G (2004) *Ungdomars sexualitet, attityder och erfarenheter*, i SOU rapport 2004:71 (2004) *Sexuell exploatering av barn i Sverige*, Stockholm

Svennecke, B & Sotter, H (1992) *Flickor som inte gör något väsen av sig* Göteborg: Prostitutionsgruppen

Tikkanen, R (2008) *Person, relation och situation*, (FOU rapport 2008:1), Malmö:
Holmbergs

Elektroniska källor

www.bra.se

www.can.se